

ΑΓΙΟΣ ΣΤΥΡΙΑΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΡΙΜΥΘΟΥΤΟΣ

ΕΤΟΣ Β' | ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2014 | ΤΕΥΧΟΣ Ζ'

ΑΓΙΟΣ ΣΤΥΡΙΑΔΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΙΣ

ΤΕΥΧΟΣ Ζ'

ΕΤΟΣ Β'

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΤΡΙΜΥΘΟΥΝΤΟΣ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2014

Ἐκδότης - Ἰδιοκτήτης:

Ἐρὰ Μητρόπολις Τριμυθοῦντος

Τ.Θ. 11001, 2550 Ἰδάλιον

Τηλ.: 00357-22527000

Fax: 00357-22526363

E-mail: info@imtrimythountos.org.cy

www.imtrimythountos.org.cy

Ἵπεύθυνος Σύνταξης - Ἐπιμελητής:

Ἀνδρέας Ζαχαρίου

Φιλολογική Ἐπιμέλεια:

Συντακτική Ὁμάδα τοῦ Περιοδικοῦ

ISSN: 2301-2536

Ἐκτύπωση:

Γραφικὲς Τέχνες «ΜΕΛΙΣΣΑ»

Τηλ.: 0030 23970 23313

E-mail: melissa@melissaprint.com

Τὰ ἀνυπόγραφα κείμενα προέρχονται ἀπὸ τὴ
Συντακτικὴ Ὁμάδα τοῦ Περιοδικοῦ.

Οἱ συνεργάτες καὶ ἀρθρογράφοι ἔχουν τὴν ἀπό-
λυτη εὐθύνη τῶν ἀπόψεων καὶ θέσεων πὺν ἐκ-
φράζουν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΙΚΑ	1
ΕΟΡΤΙΑ – ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ Γ. Κουννούση, «Ξένον τόκον ιδόντες»	2
ΠΑΤΕΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Τ. Μπουάντζε, <i>Θεολογικὲς ὄψεις τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου</i>	8
Ἄγγ. Δ. Χατζηγιάννου, <i>Οἱ μυσταγωγι- κὲς κατηχήσεις τοῦ ἁγ. Κυρίλλου Ἱερο- σολύμων</i>	15
ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΚΑ Πρωτ. Βασιλείου Α. Γεωργοπούλου, <i>Ὁ νηπιοβαπτισμός. Ὁρθόδοξε ἀπαντήσεις σὲ προτεσταντικὸς ἰσχυρισμούς</i>	20
ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Χρ. Βασιλειάδη, <i>Ἡ εἰρήνη στὶς διαπρο- σωπικὲς μας σχέσεις</i>	24
ΠΟΙΚΙΛΑ Β. Δ. Τζέρπου, <i>Ὁ Ἰησοῦς καὶ ἡ Γαλι- λαία</i>	34
ΕΠΙΚΑΙΡΑ Μ. Παπαϊωάννου, <i>Παγίδες στὸ Διαδί- κτυο</i>	40

ΠΡΟΛΟΓΙΚΑ

«*Ἰδὼν ὁ Κτίστης*», ψάλλουμε σὲ τροπάριο τῆς Α΄ Ὠδῆς τοῦ Κανόνα τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, «*ὀλλύμενον, τὸν ἄνθρωπον χερσίν, ὃν ἐποίησε, κλίνας οὐρανοὺς κατέρχεται· τοῦτον δὲ ἐκ Παρθένου θείας ἀγνῆς, ὄλον οὐσιοῦται, ἀληθεία σαρκωθείς*».

Τὸ ἀνθρώπινο γένος, ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἄνθρωπος, ἀπέρριψε διὰ τῆς παραβάσεως τῆς δοθείσας ἐντολῆς τὴ θεία ζωὴ τοῦ Παραδείσου καὶ ὑπήχθη εἰς τὴ φθορὰ καὶ τὸν θάνατο. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν κατάστασι τὸν λύτρωσε, ὅμως, ἡ ἄρρητος φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ· ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησε, ἔκλινε οὐρανοῦς, ταπεινώνοντας τὸ ἀταπεινώτό του, κενούμενος, ἐπιτρέποντας, κατὰ τὸν Θεολόγο Γρηγόριο, ὕφεση στὴ θεότητά του, καὶ ἦλθε ἐπὶ τῆς γῆς, γινόμενος τέλειος ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς ἀνθρώπου. Ἐκ τῶν ἀγνῶν καὶ παρθενικῶν αἱμάτων τῆς ἀειπαρθένου κόρης ἔπλασε σάρκα, τὴν ὅλη ἀνθρώπινη φύσι, προσλαμβάνοντάς τιν ἐπὶ τὴν ὑπόστασίν του. Τοιοῦτοτρόπως, ὁ ἀγαθός, ὁ σοφός, ὁ παντοδύναμος Θεός, δὲν παρείδε τὴν ἀσθένεια τοῦ πλάσματός του, ἀλλὰ πρεπόντως τὸ λυτρώνει ἐκ τῆς φθορᾶς καὶ τῆς ἀμαρτίας.

Ἡ πρόσληψι τῆς ἀνθρωπότητος στὴν ὑπόστασι τοῦ Λόγου δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ ἀναγέννησι καὶ ἡ ἀνάπλασι τῆς ἀνθρώπινης φύσεως καὶ ἡ ἐπαναφορὰ τῆς ἐν εἰς εἶναι.

ὁ Τελεμυδῶντος Βαρνάβας

**«ΞΕΝΟΝ ΤΟΚΟΝ ΙΔΟΝΤΕΣ»
ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΣΤΙΣ
ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΚΑΘΙΣΤΟΥ ΥΜΝΟΥ**

Γεωργίου Κουννούση
Δρ. Κοινωνιολογίας - Θεολόγου

Στὴν ἀκολουθία τῶν Χριστουγέννων ἐντύπωση προκαλοῦν οἱ στίχοι τοῦ Κοντακίου τῆς ἐορτῆς, ἔργο τοῦ περιφημοῦ ὑμνογράφου Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ: «*Ἡ Παρθένος σήμερον, τὸν Ὑπερούσιον τίπτει, καὶ ἡ γῆ τὸ Σπήλαιον, τῷ ἀπροσίτῳ προσάγει. Ἄγγελοι, μετὰ Ποιμένων δοξολογοῦσι. Μάγοι δέ, μετὰ ἀστέρος ὁδοιποροῦσι· δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγεννήθη, Παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰῶνων Θεός*»¹.

Ἡ ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων ἱστορικὰ καθιερώθηκε στὸ χριστιανικὸ ἐορτολόγιο τὸν Δ' αἰῶνα καὶ στὴ λειτουργικὴ τῆς διαμόρφωση ἐπέδρασε ἡ προγενέστερη ἐορτὴ τοῦ Πάσχα. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἰδίως κατὰ τὴν προεόρτια περίοδο τῆς ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων, ἔδωσαν τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, ὥστε οἱ δύο μεγάλες ἐορτὲς τοῦ χριστιανικοῦ ἐορτολογίου νὰ ἔχουν κοινὴ μορφή ἀκολουθιῶν. Ἀκόμη καὶ ἡ προπαρασκευαστικὴ νηστεία τῶν Χριστουγέννων ἀπέκτησε κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα τὴν τεσσαρακονθήμερο διάρκειά της, ἐλκυόμενη ἀπὸ τὸ πρότυπο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς².

Παρόλα αὐτά, στὴν ὑμνολογία τῆς Ἐκκλησίας μας, ἓνα ἄλλο Κοντάκιο, αὐτὴ τὴ φορά κατὰ τὴν προεόρτιο περίοδο τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα, ἐπηρεάστηκε ἀπὸ τὴν ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων. Τὸ Κοντάκιο αὐτὸ εἶναι ὁ πολὺ γνωστὸς καὶ ἀγαπητὸς στοὺς Χριστιανοὺς Ἀκάθιστος Ὑμνος, ἔργο πιθανῶς καὶ αὐτὸ τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ.

---

1. Κοντάκιο ἐορτῆς Χριστουγέννων, *Μηναῖον Δεκεμβρίου*, Αποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1996, σ. 217.

2. Φουντούλη Ι., *Λογικὴ Λατρεία*, Αποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1997³, σσ. 328-335.

Ούσιαστικά ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος εἶναι τὸ κοντάκιο τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, μὲ κύριό του θέμα τὸ μυστήριον τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Στους εικοσιτέσσερις (24) οἴκους πὺν ἔχουν ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα παρουσιάζεται μὲ πανέμορφο τρόπο, στὸ πρῶτο μισὸ τὸ ἱστορικὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου, καὶ στὸ δεῦτερο μισὸ ἀκολουθεῖ ἡ θεολογικὴ ἐπεξεργασία τοῦ μυστηρίου τῆς Σαρκώσεως³.

Ἰδίως ἡ Β΄ καὶ ἡ Γ΄ Στάσι τῶν Χαιρετισμῶν⁴ ἐπικεντρώνονται στους στίχους τοῦ Κοντακίου τῶν Χριστουγέννων: οἱ Ποιμένες δοξολογοῦν τὴν «ἔνσαρκον Χριστοῦ παρουσίαν», οἱ Μάγοι ἀκολουθοῦν τὸν «θεοδόμον Ἀστέρα», φθάνουν τὸν «ἄφθαστον» καὶ ὅταν τὸν ἀντικρίζουν χαίρονται, ἀφοῦ στὸ πρόσωπό του ἀντιλαμβάνονται «τὸν πλάσαντα χειρὶ τοῦς ἀνθρώπους». Τὸν κατανοοῦν ὡς Δεσπότη, ὁ ὁποῖος

3. Φουντούλη Ι., ὅ.π.π., σσ. 63-71.

4. Ὅσα ἀναφέρονται στὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου βλ. *Ἱερολόγιον τὸ Μέγα*, Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 2007¹⁷, σσ. 533-537.

«δούλου ἔλαβεν μορφήν» καὶ σπεύδουν νὰ τοῦ προσφέρουν τὰ πολύτιμά τους δῶρα. Ἀκολούθως, οἱ Μάγοι ἐκπληρώνοντας τὶς Προφητεῖες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης⁵, γίνονται «κήρυκες θεοφόροι», οἱ ὁποῖοι ἐπιστρέφοντας στὴ Βαβυλώνα κήρυξαν «τὸν Χριστὸν ἅπασιν»⁶, ἀφήνοντας παράλληλα τὸν Ἡρώδη ποὺ τοὺς ἀνέμενε στὰ κρύα τοῦ λουτροῦ⁷.

Ὁ «ὑπερούσιος» ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο «νέαν ἔδειξεν κτίσιν» καὶ «τῷ ἀπροσίτῳ προσάγει» στὴ γῆ μὲ τὸν «ξένον τόκον» ποὺ ἔγινε φανερός, τόσο στοὺς ἀγγέλους, ὅσο καὶ στοὺς ἀνθρώπους, οὕτως ὥστε νὰ «ξενωθοῦν τοῦ κόσμου» καὶ νὰ στρέψουν «τὸν νοῦν εἰς οὐρανόν». Ἦταν τέτοιο τὸ μεγαλεῖο τοῦ θαύματος αὐτοῦ τοῦ «ξένου τόκου», ὥστε «πᾶσα φύσις ἀγγέλων, κατεπλάγη τὸ μέγα τῆς σῆς ἐνανθρωπήσεως ἔργον». Ἦταν τόσο μεγάλο τὸ μυστήριον, δηλαδή, ποὺ οὔτε ἀκόμη καὶ οἱ Ἄγγελοι, οἱ ὑπηρέτες τοῦ Θεοῦ, δὲν γνώριζαν καὶ φυσικὰ δὲν κατανοοῦσαν. Ὁ «ὑψηλὸς καὶ ἀπρόσιτος Θεὸς ἐπὶ γῆς ἐφάνη ταπεινὸς ἄνθρωπος», ὁ ὁποῖος ἦρθε στὸν κόσμον μὲ σκοπὸ «ἐλκύσαι πρὸς τὸ ὕψος» τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ «πρὸ αἰώνων Θεός» ἔγινε προσιτὸς ἄνθρωπος ποὺ συνδιαλέγεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀκούει τὰ προβλήματά τους. Παράλληλα, ἡ Θεοτόκος, παρὰ τὸν τόκο τοῦ Υἱοῦ της, παραμένει Παρθένος, ἀφήνοντας ἔτσι τοὺς «πολυφθόγγους ῥήτορας, ὡς ἰχθύας ἀφώνους», ἐνῶ οἱ πιστοὶ Χριστιανοὶ ἀπλά «τὸ μυστήριον θαυμάζοντες» προσκυνοῦν τὸν «ἀπερίγραφτον Λόγον», ὁ ὁποῖος μὲ «συγκατάβαση θεϊκή» «σὰρξ ἐγένετο»⁸.

Γιὰ ποία αἰτία, ὅμως, ἔγινε ὁ Θεὸς ἄνθρωπος; Ἐπειδὴ «σῶσαι θέλων τὸν κόσμον, ὁ τῶν ὅλων κοσμήτωρ, πρὸς τοῦτον αὐτεπάγγελτος ἦλθε». Ἐπομένως, ἡ αἰτία τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ ἦταν ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τοῦ κόσμου ὁλόκληρου⁹. Σύμφωνα

5. *Ψαλμ.* 7, 10-11· *Ἦσ.* 55, 5.

6. Παπαθανασίου Θ., *Μὲ τὴν ψυχὴν στὰ πόδια. Ἀπὸ τὸ μνήμα τὸ καινὸ στοὺς δρόμους τοῦ κόσμου*, Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2007, σσ. 97-102.

7. *Μθ.* 2, 7-12.

8. *Ἰω.* 1, 14.

9. Φλορόφσκυ π. Γ., *Δημιουργία καὶ Ἀπολύτρωση*, (μτφρ. Πάλλη Π.), ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 184: «Ὁ σκοπὸς καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς Σαρκώσεως ὀρίστηκαν μὲ ἀκρίβεια ὡς ἡ Λύτρωση τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀποκατάστασή του

μέ τὸν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης, τὸ ἔργο αὐτὸ ἄρμοζε μόνο στὸ δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, στὸν Υἱὸ καὶ Λόγο, ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὴ ζωὴ ἐξαρχῆς καὶ ἦταν δυνατὸν καὶ πρέπον νὰ ἀνακαλέσει καὶ σώσει τὸν διαπεσόντα ἄνθρωπο¹⁰, καθὼς καὶ τὴν κτίση πού «*συστενάξει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν*»¹¹.

Συνεπῶς, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ «*δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγεννήθη*», ἐπειδὴ ἰδιαίτερο γνώρισμα τῆς θείας φύσεως εἶναι ἡ φιλανθρωπία. Καὶ ἀφοῦ «*αὐτεπάγγελτος ἦλθε*» κάλεσε «*ὁμοίῳ γὰρ τὸ ὅμοιον*» μὲ ἀπώτερο σκοπὸ τὸν ἁγιασμό του. Ὅλα αὐτὰ πραγματοποιήθηκαν «*διότι εἶχε ἀνάγκη ἢ ἀσθενήσασα ἀνθρωπίνη φύση ἀπὸ θεράποντα ἰατροῦ, ἐπειδὴ εἶχε ἀνάγκη ὁ καταπεσὼν ἄνθρωπος ἀπὸ ἀνορθωτῆ, ἐπειδὴ εἶχε ἀνάγκη τοῦ ζωοποιοῦ αὐτὸς πού ἔχασε τὴ ζωὴ. Εἶχε ἀνάγκη νὰ ἐπαναφερθεῖ στὸ ἀγαθὸ αὐτὸς πού ἀποσπάστηκε ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ στὴν ἀγαθότητα. Ἐπειδὴ χρειαζόταν τὴν παρουσίᾳ τοῦ φωτός, αὐτὸς πού φυλακίστηκε στὸ σκοτάδι. Διότι ζητοῦσε τὸν λυτρωτῆ ὁ αἰχμάλωτος, τὸν συναγωνιστῆ ὁ δεσμώτης, τὸν ἐλευθερωτῆ αὐτὸς πού ἦταν κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῆς δουλείας*»¹².

Οἱ Χριστιανοὶ σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς Ἐθνικοὺς εἰδωλολάτρεις «οὐκ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα»¹³, καὶ γι' αὐτὸ τὸν λόγο ἡ Ἐκκλησία ἀντικατέστησε τὴ λατρεία τοῦ Ἡλίου γιὰ τὸ χειμερινὸ ἡλιοστάσιο μὲ τὴν ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων, καθιερώνοντάς τὴν ἀκριβῶς τὴν ἴδια μέρα, δηλαδὴ στὶς 25 Δεκεμβρίου. «*Τὰ Χριστοῦγεννα ἔτσι ἔγιναν ἢ κορωνίδα ὅλης τῆς νοσταλγίας τῆς ἀνθρωπότητας καὶ ἢ ἄσβεστη δίψα τῆς γιὰ νόημα καὶ καλοσύνη, καὶ ἢ ἀρχὴ μιᾶς νέας θρησκευτικῆς ἐποχῆς, στὴν ὁποία ἡ λατρεία μεταφέρεται ἀπὸ τὴ φύση καὶ τὶς τυφλὲς δυνάμεις στὸν Ἕνα πού βρίσκεται ὑπεράνω τῆς φύσεως κι ὅταν ἀκόμη*

στὴν ἀρχέγονη κατάστασι πού καταστράφηκε ἀπὸ τὴν πτώσι καὶ τὴν ἁμαρτία. Ἡ ἁμαρτία τοῦ κόσμου καταργήθηκε καὶ ἀπαλείφθηκε ἀπὸ τὸν Ἐνανθρωπήσαντα, καὶ Αὐτὸς μόνο, πού ἦταν Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, μποροῦσε νὰ τὸ κάνει αὐτό».

10. Γρηγορίου Νύσσης, *Λόγος Κατηχητικὸς ὁ Μέγας*, PG 45, 40C.

11. *Ρωμ.* 8, 22.

12. Γρηγορίου Νύσσης, *Λόγος Κατηχητικὸς ὁ Μέγας*, PG 45, 48AB.

13. Εἰρμὸς Ὡδῆς Ζ' Κανόνα Ἀκάθιστου Ὑμνου, *Ὁρολόγιον τὸ Μέγα*, ὅπ.π., σ. 526.

καθρεφτίζεται μέσα της, και πού ο Ίδιος είναι ή πηγή, τὸ περιεχόμενο και ὁ σκοπὸς ὅλης τῆς ζωῆς. Ἡ φυσικὴ θρησκεία - ἡ λατρεία τῆς δημιουργίας και ὄχι τοῦ Δημιουργοῦ - ἀνατράπηκε ἔτσι ἐκ τῶν ἔνδον»¹⁴.

Ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς «Θεὸς ὢν τέλειος, ἄνθρωπος τέλειος γίνεται, και ἐπιτελεῖται τὸ πάντων καινῶν καινότετον, τὸ μόνον καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον»¹⁵, ὅπως μᾶς ἀναφέρουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Στὸ πρόσωπο τοῦ βρέφους τοῦ σπηλαίου τῆς Βηθλεὲμ ὅσοι πῆγαν πρῶτοι νὰ προσκυνήσουν, οἱ Ποιμένες, οἱ Μάγοι, καθὼς και οἱ Ἄγγελοι, εἶδαν «Ἐκεῖνον πού ἦταν και πρωταρχικὸς Ποιητῆς τοῦ κόσμου και τοῦ χρόνου, ἀλλὰ και Ἐκεῖνον πού ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἦλθε και ἐσαρκώθη και θὰ ξαναέλθει στη συντέλεια τῶν αἰώνων, δηλαδὴ τὸν Δημιουργὸν και τὸν Καιουργὸν και Σωτῆρα ὅλου τοῦ κόσμου και ὅλου τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Εἶδαν τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ, τὸν προφητευόμενον και ἀναγγελόμενον ἀπὸ τὸν Θεὸν Σωτῆρα, τὴν «προσδοκία (τῶν) Ἐθνῶν» (Γέν. 49, 10), τὸν ἀπεσταλμένον ἀπὸ τὸν Θεό, τὸν Μεσσία-Χριστό»¹⁶.

«Ἄγνωστον μυστήριον» ὀνομάζει ὁ ὕμνωδὸς τῆ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ὅτι δηλαδὴ γεννήθηκε σὰν ἄνθρωπος, ὄχι κάποιος προφήτης ἢ κάποιος ἄγγελος, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Θεός¹⁷. Μέσα ἀπὸ τὴ λατρευτικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ὁ κάθε πιστὸς Χριστιανὸς ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ ἀνακαλύψει «αὐτὸ τὸ βαθὺ μυστήριον τοῦ κόσμου και καθετὶ πού ἀποκαλύπτεται στοὺς ἁγίους, στὰ παιδιὰ και στοὺς ποιητές»¹⁸.

Κλείνω τὸ παρὸν κείμενο μὲ τὰ λόγια ἐνὸς κατεξοχὴν μύστη τῆς

14. Σμέμαν π. Ἀλ., *Εορτολόγιο. Ἐτήσιος Ἐκκλησιαστικὸς κύκλος*, (μτφρ. Ροηλίδη Γ.), Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2005², σσ. 53-57.

15. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως 45*, PG 94, 984B. Πρβλ. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Περὶ θεολογίας και τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Υἱοῦ Θεοῦ*, 2, 23, PG 90, 1136A.

16. Γιέφτιτς Ἀ., (πρώην Ἐπισκόπου Ζαχουμίου και Ἐρζεγοβίνης), *Χριστὸς ἡ Χώρα τῶν Ζώντων*, Ἰνδικτος, Ἀθήνα 2007, σσ. 68-69.

17. Θεοτοκίον Δ' ἡχοῦ, Μεγάλου Ἐσπερινοῦ Σαββάτου, *Παρακλητικὴ, Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*, Ἀθήνα 2004⁵, σ. 173: «Τὸ ἀπ' αἰῶνος ἀπόκρυφον και ἀγέλεις ἄγνωστον μυστήριον διὰ σοῦ, Θεοτόκε τοῖς ἐπὶ γῆς πεφανέρωται. Θεὸς ἐν ἀσυγχύτῳ ἐνώσει σαρκούμενος και σταυρὸν ἐκουσίως ὑπὲρ ἡμῶν καταδεξάμενος».

18. Σμέμαν π. Ἀλ., *Εορτολόγιο*, ὅπ.π., σ. 64.

Ὁρθοδόξου παραδόσεως καὶ ταπεινοῦ ὑπηρετῆ τοῦ ἀναλογίου, καθὼς καὶ τῆς ἀγιογραφικῆς τέχνης ποὺ μὲ ἀπλότητα, ἀλλὰ συνάμα καὶ μὲ σοβαρότητα, ἐρμήνευσε κάποτε τὸ μυστήριον τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου: «τὸ λοιπόν, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν μποροῦσε νὰ βγῆ μόνος του ἀπὸ τὴν τυφλομάρα ποὺ ἔπαθε, ζῶντας δίχως τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ, κατέβηκε στὴ γῆ ὁ ἴδιος ὁ Θεός, καὶ πῆρε κορμὶ σὰν τὸ δικό μας κ' ἔγινε ἄνθρωπος ἴδιος μὲ μᾶς, γιὰ νὰ μᾶς βγάλει ἀπὸ τὴ ψευτιά, καὶ νὰ μᾶς γλυτώσει ἀπὸ τὸν πνευματικὸ θάνατο, δηλαδὴ τὸν πραγματικὸ θάνατο... Λοιπόν, ἦρθε στὸν κόσμον ὁ Χριστὸς γιὰ νὰ μᾶς φέρει πάλι τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ, ποὺ τὴν εἶχε χάσει ὁ ἄνθρωπος. Κ' ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ αἰώνια ζωή»¹⁹. Καὶ συνεχίζοντας σὲ ἄλλη εὐκαιρία τὴ σκέψη του, ἀναφέρει: «Καὶ γιατί κατέβηκε ὁ Θεὸς ἀνάμεσά μας; Κατέβηκε ὁ Θεὸς σ' ἐμᾶς, ἐπειδὴ ἐμεῖς δὲν ἀνεβαίναμε πρὸς Ἐκεῖνον, γιατί ἡ σαρκικὴ φύση μας εἶναι βαρειά κι' ἁμαρτωλή, βαρημένη ἀπὸ τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα. Λοιπόν, γιὰ νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῆς ἁμαρτίας, ἦτανε ἀνάγκη νὰ μῆ μέσα σ' ἀνθρώπινο σῶμα, ὁ “ἀχώρητος”»²⁰.

19. Κόντογλου Φ., *Χριστοῦ Γέννησις. Τὸ φοβερόν Μυστήριον*, Ἀρμός, Ἀθήνα 2001, σσ. 18-19.

20. Κόντογλου Φ., *ὄπ.π.*, σσ. 51-52.

ΘΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΥΕΙΣ ΤΗΣ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Τειμουράζ (Τιμοθέου) Μπουάντζε
Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας Τιφλίδος

Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας, ὁ στύλος τῆς Ὁρθοδοξίας, σημειώνει στὸ ἔργο του *Περὶ Ἐνανθρώπησεως τοῦ Λόγου*, ὅτι ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ τὸν ἀναγκαῖο ὄρο τῆς θεοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου: «αὐτὸς γὰρ ἐνηνθρώπησεν, ἵνα ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν».

Ἡ φράσις αὐτὴ τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ἡ ὁποία χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ ὅλους τοὺς μετέπειτα Πατέρες, ἐδράζεται στὴν Ἁγία Γραφή: «ἐγὼ εἶπα, θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες» (Ψλμ. 81, 6. Πρβλ. Ἰω. 10, 34). Πράγματι, σύμφωνα καὶ μετὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι «γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ» (Πρξ. 17, 29), εἴμαστε κληρονόμοι τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῆς χάριτός του, μέτοχοι αὐτοῦ· αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ θεοποίησίς μας καὶ τὴ δυνατότητα αὐτὴ μᾶς τὴν προσφέρει ἡ ἐνανθρώπησις. Ὁμόφωνα ἡ Ἁγία Γραφή, ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις καὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες, διδάσκουν ὅτι μετὰ τὴν πτώσις τοῦ Ἀδάμ ἡ ὁδὸς πρὸς τὴ θέωσις δὲν ἦταν διαθέσιμη. Ἡ ἐνανθρώπησις, ὁμως, ἐπέτρεψε ἐκ νέου τὴν πορεία πρὸς τὴ θέωσις.

Ἡ διδασκαλία γιὰ τὴν ἐνανθρώπησις τοῦ Λόγου, γιὰ τὴν ἐν σαρκὶ γέννησίς του, εἶναι πολὺ συγκεκριμένη καὶ εἶναι σύμφωνη μετὰ τὴ λεγόμενη *σωτηριολογικὴ ἀρχή*. Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ ἰσχυρὸ ἐπιχείρημα, πού ἡ Ἐκκλησία χρησιμοποίησε κατὰ τῶν αἰρετικῶν, διατυπώνεται ὡς ἐξῆς: «τὸ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον»¹, ἐὰν δηλαδὴ ἡ ἀνθρώπινη φύσις δὲν προσλήφθηκε ἀπὸ τὸν Λόγο τότε δὲν θεραπεύτηκε. Ἕνας ἐξ αὐτῶν τῶν αἰρετικῶν ἦταν καὶ ὁ Ἀπολλινάριος Λαοδικείας, φίλος καὶ σύμμαχος τοῦ Μ. Ἀθανασίου. Ἀγωνίστηκε κατὰ τῶν

1. Βλ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Ἐπιστολὴ 101*, PG 37, 181C.

Ἀρειανῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς ἀπόφασης τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀποστάτη, ὅταν αὐτὸς θέλησε νὰ ἐμποδίσει τὴ συμμετοχὴ τῶν Χριστιανῶν στὴν κλασικὴ παιδεία. Τότε ὁ Ἀπολλινάριος εἶχε μεταφέρει σὲ μορφή πλατωνικῶν διαλόγων ἢ ὁμηρικῶν ἐπῶν, περικοπὲς τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ διάφορα θέματα τῆς χριστιανῆς θεολογίας.

Παρὰ τὸ φιλοσοφικὸ καὶ λογοτεχνικὸ του τάλαντο ὁ Ἀπολλινάριος δὲν κατάφερε νὰ ἀποφύγει σοβαρὰ θεολογικὰ λάθη. Ἔτσι ὑποστήριξε πῶς ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἐνανθρώπηση δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ προσλάβει ὅ,τι ἀποτελοῦσε τὴν ἀρχὴ τῆς ἀμαρτίας στὸν ἄνθρωπο. Καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀμαρτίας ἦταν γιὰ τὸν Ἀπολλινάριο ὁ πρωτοπαθὴς νοῦς τοῦ ἀνθρώπου. Βάσει τούτου ὑποστήριξε πῶς ὁ Λόγος ἐνδύθηκε μόνο τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα καὶ οὐχὶ τὸ νοερὸ μέρος τῆς ψυχῆς. Ταυτοχρόνως δίδασκε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔλαβε τὸ μεταπτωτικὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου

μέσω τῆς Θεοτόκου καὶ οὐχὶ ἐξ αὐτῆς, διότι καὶ αὐτή, ὅπως καὶ ἐμεῖς, φέρει τὸ μεταπτωτικὸ σῶμα.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος -πολὺ πειστικά- κάνει χρῆση τῆς προαναφερθείσας σωτηριολογικῆς ἀρχῆς, ὥστε νὰ ἀναιρέσει τὴ διδασκαλία τοῦ Ἀπολλιναρίου. Ἐὰν ὁ Σωτὴρ κατὰ τὴν ἐνανθρώπησή του δὲν ἔλαβε τὸ ἀμαρτωλὸ σῶμα καὶ τὸν νοῦ -λέγει ὁ ἅγιος- τότε αὐτὰ θὰ μείνουν ἀθεράπευτα, θὰ χαθεῖ ὁ σωτηριολογικὸς χαρακτήρας τῆς ἐνανθρώπησης καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς θὰ ἐμφανιστεῖ μόνο ὡς ἓνας τέλειος διδάσκαλος.

Ὁ Χριστιανισμὸς, ὅμως, εἶναι ἡ πίστη καὶ ἡ κοινωνία μὲ τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεό. Ἡ γέννηση τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ πιὸ σημαντικό στοιχεῖο τῆς φανερωθείσας ἀλήθειας, γι' αὐτὸ καὶ οἱ βασικὲς αἰρετικὲς πλάνες συνδέονταν μὲ τὴ γέννηση τοῦ Κυρίου. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ συγκεκριμένους αἰρέσεις ἀνέτειλαν ἀμέσως μετὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὰ δὲ ἴχνη τῆς υπέρξεως τους ἐντοπίζονται ἤδη στὶς Ἐπιστολὰς τῶν Ἀποστόλων καὶ στὰ συγγράμματα τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων. «*Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἑλλῆσι δὲ μωρίαν*» (Α' Κορ. 1, 23), γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Οἱ αἰρέσεις τῶν Ἐβιωνιτῶν, τῶν Δοκητῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς πολυθεΐας, δικαιολογοῦν ἀπόλυτα τὴ γνώμη τοῦ Ἀποστόλου.

Ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ καὶ ἐλληνιστικὴ κοσμοθεωρία, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Πλάτωνος, χαρακτηριζόταν ἀπὸ τὴν ἐντονη πνευματοκρατία. Ἡ διδασκαλία τοῦ Πλάτωνος ἦταν ἡ πρώτη στὸν ἀρχαῖο ἐλληνικὸ κόσμος, ὅπου ὁ νοῦς καὶ ἡ ὕλη, ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, παρουσιάζονταν ξεχωριστὰ ἢ συνάμα ἢ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸν Πλάτωνα ἀποτελοῦσε τὸν φορέα τῆς θείας φύσεως. Παρομοιάζεται στὸν Πλάτωνα ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν ἀμαξιλάτη, ποὺ ὁδηγεῖ στὸν οὐρανὸ τὴν ἄμαξα, στὴν ὁποία εἶναι ζευγμένα δύο ἄλογα. Τὸ ἓνα ἄλογο, τὸ ἀνυπότακτο, ἐκπροσωπεῖ τὸ αἰσθητὸ μέρος τῆς ψυχῆς², τὸ ἄλλο ἄλογο εἶναι τὸ

2. Τὰ ἰσχυρὰ συναισθήματα μέσα μας δὲν ὑποτάσσονται στὸν ἔλεγχον τῆς ψυχῆς μας.

σύμβολο του φιλότιμου μέρους της ψυχής, ενώ ο ίδιος ο άμαξηλάτης αποτελεί το σύμβολο του νοός. Ο κατάκοπος από την οδήγηση των αλόγων άμαξηλάτης πέφτει από τον ουρανό κάτω στη γη, περιβάλλεται με το σώμα και στερεΐται την ούράνια πολιτεία³. Έξαιτίας τούτου ο Πλάτων ονομάζει το σώμα φυλακή της ψυχής και το θεωρεί ως την αρχή των ανθρωπίνων σφαλμάτων, δηλαδή των παντοίων άμαρτιών και κακιών. Τον πνευματοκρατικό χαρακτήρα της απόψεως του Πλάτωνος, μέχρι το τέλος της έλληνιστικής εποχής, ακολούθησαν οι όπαδοί της Νεοπλατωνικής φιλοσοφίας. Τα προαναφερθέντα έρμηνεύουν τη φράση του Αποστόλου Παύλου, όπου οι Έθνικοί θεωρούν την ενανθρώπιση και τη σταύρωση ως παντελή μωρία (Α΄ Κορ. 1, 18· 23). Για τον γνώστη της ελληνικής φιλοσοφίας είναι πράγμα έντελως αδύνατο ο Θεός να ένδυθει το σώμα, τον φορέα της κακίας.

Έπειτα, ο Δοκητισμός και οι Έβιωνίτες αποτελούν δοξασίες, οι όποϊες διαστρέφουν τη Χριστιανική διδασκαλία. Η άντιστοιχηση της πνευματικοκρατικής απόψεως με τον Χριστιανισμό έχει γεννήσει τον Δοκητισμό, ο όποϊος θεωρεί την ενανθρώπιση του Θεού ως μη πραγματική, αλλά ως φαντασία, ως δόκηση, έξου και ή όνομασία του κατά τους δοκήτες λοιπόν ή επίγειος ζωή του Χριστού και ή σταύρωσή του ήταν πράγματα φανταστικά, τα όποια δέν έγιναν στην πραγματικότητα. Όσο δέ άφορα τις δοξασίες των Έβιωνιτών, αυτές έλκουν την καταγωγή τους από τον Ιουδαϊσμό. Για τον Ιουδαίο ήταν άδιανόητο να γίνει ο Θεός προσιτός, άφ' ής στιγμής άκόμα και το όνομά του μπορούσε να προφερθεί μόνο από τον άρχιερέα, και τουτο άπαξ του έτους. Γι' αυτό και εκείνοι οι Ιουδαίοι, οι όποϊοι διαφορετικά από τους συμπατριώτες τους έβλεπαν την ένέργεια της θείας δυνάμεως στον Χριστό και έξαιτίας των ύπερφυών θαυμάτων που τους έδειξε, τον θεώρησαν ως τον προφήτη, στον όποιο σφοδρώς έμφανίστηκε ή δραστηριότητα του Πνεύματος. Εύκολα διαπιστώνεται ότι οι διδασκαλίες των Έβιωνιτών και των Δοκητών είναι άπολύτως άσυμβίβαστες με τη σωτηριολογική αρχή.

3. Ίχνη της απόψεως αυτής έμφανίζονται άργότερα και στη διδασκαλία του Ωριγένη.

Αργότερα οι έλληνιστικές τάσεις -σέ μιὰ πιὸ κρυφὴ μορφή- ἐμφανίστηκαν στὴν αἵρεση τῶν Μονοφυσιτῶν. Οἱ Μονοφυσίτες ἀπέκτησαν μάλιστα τοὺς περισσοτέρους ὁπαδοὺς στὴν Ἀλεξάνδρεια, ἡ ὁποία ἀνέκαθεν θεωρήθηκε κέντρο τῆς ἑλληνιστικῆς πνευματικῆς καλλιέργειας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ Μονοφυσίτες ὁμολογοῦν ἐν Χριστῷ μόνο τὴ θεία φύση, ἀρνούμενοι, ὅπως οἱ Δοκῆτες, τὴν ἀνθρώπινη φύση του.

Ἀφορμὴ γιὰ τὴ διαμόρφωση τῶν ἀπόψεων τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ ἀπετέλεσε ἡ πολεμικὴ τῶν ὁμάδων αὐτῶν κατὰ τοῦ Νεστοριανισμοῦ. Ὁ Νεστοριανισμὸς συνδέεται μὲ τὴ λεγόμενη Ἀντιοχειανὴ Σχολή. Ἡ Ἀντιόχεια, πρωτεύουσα τῆς Συρίας, μὲ τὸν σημιτικὸ πληθυσμὸ της, τὸ ἱστορικὸ παρελθόν, τὶς πολιτιστικὲς παραδόσεις καὶ τὴ νοοτροπία της, ἦταν ἐγγύτατη μὲ τὸν παλαιὸ Ἰσραὴλ παρὰ μὲ τὸν Ἑλληνισμό. Ἡ Νεστοριανικὴ αἵρεση, ὅπως καὶ οἱ Ἐβιωνίτες, διαχωρίζει στὸν Χριστὸ τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη φύση. Ἡ διαφορὰ τῶν δύο αὐτῶν ὁμάδων συνίσταται στὸ ὅτι οἱ Ἐβιωνίτες εἶναι οἱ *adoptionistae*, δηλαδὴ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι διδάσκουν πὼς ὁ Θεὸς ἐνοίκησε στὸν Χριστὸ κατὰ τὴ βάπτισή του, ἐνῶ οἱ Νεστοριανοὶ διδάσκουν ὅτι ὁ Θεὸς ἐνώθηκε μὲ τὸν ἄνθρωπο στὴν κοιλία τῆς Θεοτόκου καὶ ἔτσι γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὴ ὁ ἄνθρωπος Ἰησοῦς. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ Νεστοριανοὶ ὀνόμαζαν τὴν Παναγία «Χριστοτόκο», δηλαδὴ ἀνθρωποτόκο, ἀρνούμενοι τὸν ὄρο «Θεοτόκος».

Κατὰ τῶν Νεστοριανῶν καὶ τῶν Μονοφυσιτῶν δογματίσε ἡ ἐν Χαλκηδόνι Δ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος· κατὰ τὴν ἐνανθρώπιση ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύση ἐνώθηκαν «ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως» στὴν ὑπόσταση τοῦ Λόγου. Τὰ ἐπιρρήματα «ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως» στρέφονταν κατὰ τῶν Νεστοριανῶν, τὰ δὲ «ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως» κατὰ τῶν Μονοφυσιτῶν.

Μὲ τὴ δογματικὴ ἀπόφαση, ὅμως, τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος δὲν συμφώνησαν ὅλοι, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ διαιρεθοῦν οἱ Χριστιανοὶ σὲ δύο ἐναντιούμενες ὁμάδες· ἡ πρώτη ὁμάδα ἦταν οἱ Μονοφυσίτες, αὐτοὶ ποὺ ἤδη καταπολέμησε ἡ Σύνοδος, καὶ ἡ δευτέρη ἦταν οἱ Δυοφυσίτες. Οἱ Δυοφυσίτες, οἱ Ὁρθόδοξοι δηλαδὴ Χριστιανοί, ὁμολογοῦν στὸν Χριστὸ δύο φύσεις, τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη. Ἡ λέξις «φύσις» ὡς φιλοσοφικὸς ὄρος, ὁ ὁποῖος ἀφορᾷ στὸ «καθο-

λικώτερον καί... κοινόν», δὲν συναντᾶται στὴν Ἁγία Γραφή. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς δὲν ὁμολογεῖ ἀμέσως ὅτι στὴν ὑπόστασή του ἐνυπάρχουν ἐνωμένες ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύση. Τὸ δηλώνει, ὅμως, μὲ ἄλλα λόγια, ὀνομάζοντας τὸν ἑαυτό του ἄλλοτε «*υἶὸν τοῦ Θεοῦ*» καὶ ἄλλοτε «*υἶὸν τοῦ ἀνθρώπου*». Αὐτὸς ὁ τρόπος ἔκφρασης ἦταν καταληπτὸς ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους· τὸ νὰ ὀνομάζει τὸν ἑαυτό του «*υἶὸν τοῦ Θεοῦ*» σημαίνει ὅτι ἔκανε τὸν ἑαυτό του ἴσο μὲ τὸν Θεό, ἐξοῦ καὶ ἡ ἐναντίον του ἀντίδραση τῶν ὁμοεθνῶν του (Ἰω. 8, 53-59), ἐνῶ τὸ νὰ χαρακτηρίζεται ὡς «*υἶὸς τοῦ ἀνθρώπου*» σήμαινε γιὰ τοὺς Ἑβραίους ὅτι ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος.

Ἡ διάκριση σὲ δύο κόσμους, τῶν Μονοφυσιτῶν καὶ τῶν Δυοφυσιτῶν, ἀπειλοῦσε τὴν πολιτικὴ ἐνότητα τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἔτσι οἱ πολιτικὲς ἀρχὲς ἐνδιαφέρθηκαν νὰ ἀποκαταστήσουν ὡς τάχιστα τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐνότητα. Ἀδυνατοῦσαν νὰ ἐννοήσουν ἴσως καὶ νὰ θεωροῦσαν τὸ πρόβλημα ὡς θεολογικῶς ἐπουσιῶδες- τὴν οὐσία καὶ τὴ λεπτομέρεια τῶν ὄντως δύσκολων θεολογικῶν θεμάτων. Γιὰ τὸ Κράτος μεγάλη σημασία εἶχε ἡ τυπικὴ ἔνωση τῶν διεσπασμένων θεολογικῶν ομάδων. Ὡς ἐκ τούτου ἔκριναν ἀπαραίτητο νὰ βρεθεῖ μιὰ τέτοια θεολογικὴ διατύπωση, ὥστε τὰ δύο μέρη νὰ συμφωνήσουν, χωρὶς μάλιστα οὐσιαστικὲς ἀλλαγὲς τῶν δικῶν τους θέσεων.

Ἡ πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἔνωση τῶν Μονοφυσιτῶν καὶ τῶν Δυοφυσιτῶν συνδέεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορα Ἡράκλειου. Μὲ τὴ σύμφωνη γνώμη τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σεργίου ἐξέδωσε ἀπόφαση, μὲ τὴν ὁποία ἀναγνωρίζοταν μόνο μιὰ ἐνέργεια τοῦ Θεανθρώπου, παρὰ τὴν ὑπαρξὴ τῶν δύο του φύσεων. Αὐτὸς εἶναι ὁ λεγόμενος Μονοενεργητισμὸς, ὁ ὁποῖος, παρὰ τὴν τυπικὴ ὁμολογία τῶν δύο φύσεων στὸν Χριστό, ἀποτελεῖ ἓνα εἶδος κρυφοῦ Μονοφυσιτισμοῦ. Παρὰ τὶς διαφορὲς πιέσεις, ὅμως, ὁ Μονοενεργητισμὸς δὲν ἔγινε δεκτὸς καὶ ἀπορρίφθηκε ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς.

Ἐπὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόρριψη καὶ ἄρνηση τοῦ Μονοενεργητισμοῦ ὁ αὐτοκράτορας καὶ ὁ Πατριάρχης πρότειναν τὸν λεγόμενον Μονοθελητισμὸ. Ἡ αἴρεση τούτη ὁμολογεῖ ἐν Χριστῷ μιὰ θέληση, χωρὶς, ὅμως, καὶ τυπικὴ ἄρνηση τῶν δύο φύσεων. Κατάφερε δὲ νὰ πλανήσει καὶ ἀπατήσει πολλοὺς ἐπισκόπους, τόσο στὴ Δύση, ὅσο καὶ στὴν Ἀνα-

τολή, μεταξύ αὐτῶν καὶ τὸν Πάπα Ὀνώριο, ὁ ὁποῖος ὑπέγραψε καὶ μονοθελητικὸ ἔγγραφο. Ὁ Μονοθελητισμὸς πέτυχε νὰ δημιουργήσει τὴ ψευδῆ ἐντύπωση ὅτι δῆθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ θελήματος εἶναι τὸ πρόσωπο καὶ οὐχὶ ἡ φύση ὅτι δηλαδὴ τὸ θέλημα εἶναι ὑποστατικὸ καὶ ὄχι φυσικό. Ἐάν, ὅμως, τὸ θέλημα συνδέεται μὲ τὸ πρόσωπο, ἐὰν δηλαδὴ τὸ πρόσωπο εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ θελήματος, τότε καὶ στὸν Χριστὸ ὑπάρχει ἓνα μόνο θέλημα.

Κατὰ τῆς δοξασίας τοῦ Μονοθελητισμοῦ, ἐξεγέρθηκε ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, ὁ ὁποῖος δίδασκε ὅτι τὸ θέλημα/ἡ θέληση, εἶναι φυσικὴ καὶ ὄχι ὑποστατικὴ⁴. Συνεπῶς ἔνεκα τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ ὑπάρχουν σὲ αὐτὸν καὶ δύο θελήματα, τὸ θεῖο καὶ τὸ ἀνθρώπινο. Κατ' ἐπέκταση καὶ τὰ δύο θελήματα ἐν Χριστῷ ἐκφράζουν καὶ τὴν ὑπαρξὴ τῶν δύο φύσεων σὲ αὐτόν. Στὸν Χριστό, τὸ ἀνθρώπινο θέλημά του ἐλευθέρως ὑποτάσσεται στὸ θεῖο του θέλημα. Τὰ δὲ ἐπισυμβάντα στὴ Γεθσημανῆ (Μθ. 26, 36-44) ἐρμηνεύονται ἀπὸ τὸ ὅτι γιὰ τὸν ἀναμάρτητο Χριστό, ὁ θάνατος, τὸ φοβερὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀμαρτίας, ἀποτελεῖ πρᾶγμα ξένο καὶ ἀπαράδεκτο.

Κατακλείοντας, μπορούμε νὰ ἰσχυριστοῦμε ὅτι οἱ προαναφερθεῖσες αἰρετικὲς δοξασίες, οἱ ὁποῖες προέρχονται ἀπὸ τὴν ἠθελημένη ἢ ἀθέλητη ἀδυναμία κατανόησης τῆς πραγματικότητας καὶ τῶν διαστάσεων τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Λόγου, συνεπάγουν τὴν ἀναίρεση τῆς βασικῆς παραμέτρου τῆς ὀρθόδοξης σωτηριολογίας, ὅτι δηλαδὴ «αὐτὸς γάρ (ὁ Λόγος) ἐνηθρώπησεν, ἵνα ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν».

(Μετάφραση ἐκ τῆς γεωργιανῆς: Εἰρήνη Γκαρκακιντζε)

4. Ἐὰν θεωρήσουμε ὀρθὴ τὴ διδασκαλίαν τῶν Μονοθελητῶν καὶ ὁμολογήσουμε τὸ θέλημα ὡς ὑποστατικὸ τότε, βεβαίως, θὰ ἀντιμετωπίσουμε σοβαρὰ προβλήματα ἐξ ἀπόψεως Τριαδολογίας καὶ Χριστολογίας ἔὰν τὸ θέλημα ἀφορᾷ στὴν ὑπόσταση τότε καθεμίαν ὑπόσταση τῆς Ἁγίας Τριάδος θὰ εἶχε δικό της θέλημα, πρᾶγμα ποὺ θὰ σήμαινε τριθεΐα. Ἀπὸ δὲ χριστολογικῆς ἀπόψεως θὰ ὑπῆρχε ἐρμηνευτικὸ πρόβλημα γιὰ τὰ ὅσα ἔλαβαν χώρα στὴν προσευχὴ τοῦ Κυρίου ἐν Γεθσημανῆ, ὅπου ἐκεῖ ὑπέταξε τὸ δικό του θέλημα στὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς του καὶ ὁμολόγησε, μαζὶ μὲ τὸ θεῖο θέλημα, καὶ τὸ θέλημα τοῦ ἀνθρώπου (Μθ. 26, 36-44).

**ΟΙ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΚΕΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΑΓ. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΕΝΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ Δ' ΑΙΩΝΑ**

Άγγελικῆς Δ. Χατζηωάννου
M.Th., Ὑπ. Διδ. Θεολογικῆς Σχολῆς ΕΚΠΑ

Τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας εἶναι αὐτὰ πού συμβάλλουν καθοριστικά στὸν ἐξαγιασμό τῶν πιστῶν καὶ τῆ σωτηρία τους ἐντὸς τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὴ τῆ σπουδαιότητα τῶν ἱερῶν μυστηρίων κατανόησαν σπουδαῖοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν τονίζουν ἰδιαίτερος στὰ ἔργα τους. Ὁ ἅγ. Κύριλλος Ἱεροσολύμων συγκαταλέγεται μετὰ τῶν σπουδαίων κατηχητῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐρμηνευτῶν τῶν ἱερῶν Μυστηρίων. Ὁ ἅγ. Κύριλλος κατέγραψε στοὺς περίφημους Κατηχητικούς λόγους του, πού ἀπηύθυνε στοὺς κατηχουμένους, ἀλλὰ καὶ στοὺς νεοφωτίστους τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, τῆ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας σχετικὰ μὲ βασικὰ σημεῖα τῆς πίστεως (στὶς Προβαπτισματικὲς Κατηχήσεις) καὶ μὲ τὰ μυστήρια τοῦ Βαπτίσματος, τοῦ Χρίσματος καὶ τῆς θ. Εὐχαριστίας στὶς Μυσταγωγικὲς Κατηχήσεις του. Τὶς Μυσταγωγικὲς κατηχήσεις τὶς ἀπηύθυνε στοὺς νεοφωτίστους χριστιανούς τῆς Ἁγίας Πόλεως τῆ Διακαινήσιμο ἑβδομάδα, λίγες μόλις ἡμέρες μετὰ τὴ βάπτισή τους. Ὁ ἱεροσολυμίτης Ἱεράρχης μὲ γλῶσσα ἀπλή, ἀλλὰ καὶ βαθειὰ θεολογική, ἀποκαλύπτει στοὺς νεοφωτίστους ὅσα πρὶν ἀπὸ τὸ Βάπτισμά τους ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀποκάλυπτε σὲ ὅλες τους τὶς πτυχές, κυρίως γιὰ τὸ μυστήριό τῆς θ. Εὐχαριστίας καὶ ἀναλύει θεολογικὰ ὅλα ὅσα ἔζησαν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος καὶ τοῦ Χρίσματος.

Στὴν *Α' Μυσταγωγικὴ Κατήχηση* ὁ ἅγ. Κύριλλος ἐρμηνεύει σημαντικὰ σημεῖα τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος. Ἀναφέρεται στὴν ἀπόταξη τοῦ σατανᾶ ἐκ μέρους τοῦ φωτιζομένου, στὴ σύνταξη μὲ τὸν Χριστὸ καὶ τονίζει πὼς ἡ ἀπομάκρυνση καὶ ἡ ἄρνηση τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἔργων του πρέπει νὰ εἶναι ὀριστική γιὰ νὰ εἶναι πλούσιοι οἱ πνευ-

ματικοί καρποί τοῦ Βαπτίσματος ποῦ θὰ ἀκολουθήσει. Στὴν Ἐκκλησία τοῦ Δ' αἰώνα ἡ ἀπόταξη τοῦ σατανᾶ εἶχε πολὺ μεγάλη σημασία, γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγ. Κύριλλος ἀφιερώνει σχεδὸν ὅλη τὴν Α' Μυσταγωγικὴ Κατήχηση σὲ αὐτή. Ἡ ὕπαρξη τοῦ διαβόλου εἶναι μία πραγματικότητα. Γιὰ τὴ χριστιανικὴ πίστη καὶ τὸν ἅγ. Κύριλλο, ἡ ἐκδίωξη τῶν δαιμόνων ἦταν τόσο οὐσιαστικὴ καὶ πρωταρχικὴ, ὥστε ἀκόμη καὶ ἡ ἔλευση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ συνδέθηκε μὲ τὴν ἐκδίωξη αὐτή. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ἐμφάνισεως τοῦ Χριστοῦ στὴ δημόσια δράση Του, μὲ τὴ χαρακτηριστικὴ περίπτωση τῶν πειρασμῶν στὴν ἔρημο, ὁ Χριστὸς ἀποτάσσεται καὶ ἐκδιώκει τὸν σατανᾶ¹.

Στὴ **Β' Μυσταγωγικὴ Κατήχηση** ὁ ἱερός Πατὴρ συνεχίζει τὴν ἀνάλυση τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος περιγράφοντας τὴ στροφή τῶν κατηχουμένων πρὸς τὴν Ἀνατολή, τὴν ἀπαγγελία τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, τὴ χρήση τοῦ ἐπορκιστοῦ ἐλαίου, τὴν κάθοδο τῶν κατηχουμένων στὴν κολυμβήθρα καὶ τὴν τέλεση τῆς τριπλῆς καταδύσεως καὶ ἀναδύσεως. Ὁ ἅγ. Κύριλλος τονίζει ὅτι μὲ τὴν τριπλὴ κατάδυση καὶ ἀνάδυση τοῦ κατηχουμένου, ἐκεῖνος μετέχει πραγματικὰ στὸ Πάθος καὶ στὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι κατὰ «μίμησιν» μετοχή, ἡ σωτηρία του πραγματώνεται «ἐν ἀληθείᾳ». Σὲ αὐτὴ τὴν κατήχηση ὁ ἅγ. Κύριλλος ἔρχεται νὰ ἀναιρέσει μία ἐσφαλμένη ἀντίληψη σχετικὰ μὲ τὸ Βάπτισμα, τὸ ὁποῖο λανθασμένως θεωρεῖτο ὡς ἓνα εἶδος ἐξαγορᾶς τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ ἡ ἀντίληψη εἶναι καρπὸς τῆς λεγομένης ἀμαρτωλοκεντρικῆς θεολογίας ποῦ ἐπιμένει στὴν ἠθικὴ ἀποτυχία τοῦ ἀνθρώπου². Ἀντιθέτως ὁ ἅγ. Κύριλλος τονίζει: «μηδεὶς οὖν νομιζέτω τὸ βάπτισμα ἀφέσεως ἀμαρτιῶν μόνον»³, ἀλλὰ καὶ «υἰοθεσίας προξενητικὸν τὸ βάπτισμα... καὶ τῶν ἀληθινῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων ἐν μιμήσει ἔχον τὴν κοινωνία»⁴.

Στὴ **Γ' Μυσταγωγικὴ Κατήχηση** ὁ ἅγ. Κύριλλος περιγράφει

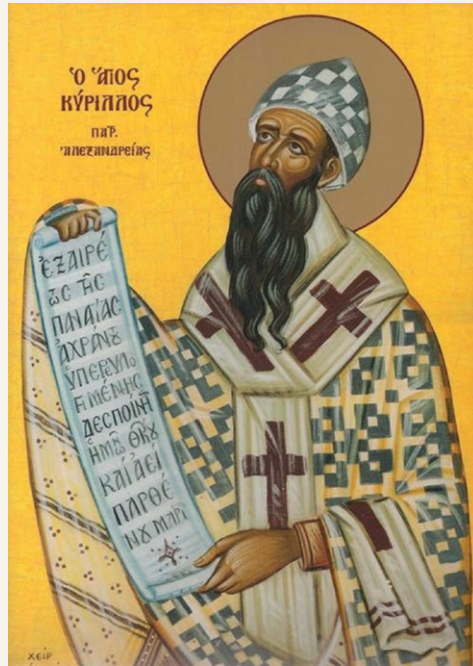
1. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Μυσταγωγικαὶ Κατηχήσεις*, ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθῆναι 1990², σ. 98, ὑποσ. 1, 5.

2. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Μυσταγωγικαὶ Κατηχήσεις*, ὅπ.π., σσ. 128-131, ὑποσ. 2, 5 καὶ 2, 6.

3. CYRILLE de JERUSALEM, *Catecheses Mystagogiques*, SC 126, 1081.

4. CYRILLE de JERUSALEM, *Catecheses Mystagogiques*, SC 126, 1084.

τὰ σχετικὰ μὲ τὸ μυστήριον τοῦ Χρίσματος, τὸ ὁποῖο ἔχει ἄμεση ἀναφορὰ στὸ ἅγ. Πνεῦμα. Τὸ Χρίσμα τελεῖται ἀμέσως μετὰ τὸ Βάπτισμα μὲ τὸ ἅγ. Μύρο, μὲ τὸ ὁποῖο ἐχρίετο ὁ πιστὸς στὸ μέτωπο, στὰ μάτια, στὰ αὐτιά, στὴ μύτη καὶ στὸ στήθος, ὥστε ὅλα τὰ αἰσθητήρια ὄργανα νὰ ἁγιαστοῦν. Ὅπως ὁ Χριστός, βγαίνοντας ἀπὸ τὰ νερὰ τοῦ Ἰορδάνου, δέχθηκε τὴν «οὐσιώδη ἐπιφοίτησιν»⁵, ἔτσι καὶ οἱ πιστοί, βγαίνοντας ἀπὸ τὴν κολυμβήθρα, δέχονται τὸ Χρίσμα ὡς «ἀντίτυπον»⁶ ἐκείνου πὺν δέχθηκε ὁ Χριστός.

Τὸ μυστήριον τοῦ Χρίσματος ἔχει ἄμεση ἀναφορὰ στὸ ἅγ. Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο καθιστᾷ δυνατὴ τὴ μὸρφωση τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ στὸ πρόσωπο τοῦ βαπτιζομένου. Τὸ ἅγ. Πνεῦμα πὺν ἐχρίσε τὸν Χριστὸ χρίει καὶ τοὺς βαπτιζομένους πὺν γίνονται καὶ αὐτοὶ «χριστοί». Ὁ ἅγ. Κύριλλος δὲν διστάζει νὰ πεῖ στοὺς νεοφωτίστους ὅτι «χριστοὶ εἰκότως καλεῖσθε», ἀλλὰ καὶ «χριστοὶ δὲ γεγονάτε»⁷. Μὲ τὸ μυστήριον τοῦ Χρίσματος ἢ κάθοδος τοῦ ἅγ. Πνεύματος γίνεται ἀληθινὰ μὲ τὸ ἅγ. Μύρο, τὸ ὁποῖο μετὰ τὴν ἐπίκληση τοῦ ἅγ. Πνεύματος μετατρέπεται σὲ ἁγιαστικὸ μέσο τοῦ ἀνθρώπου καὶ συγκεκριμένα ὁ χριόμενος μὲ αὐτὸ δέχεται τὰ χαρίσματα τοῦ ἅγ. Πνεύματος.

Στὴ **Δ' Μυσταγωγικὴ Κατήχηση** ὁ ἅγ. Κύριλλος ἀναφέρεται στὸ μυστήριον τῆς θ. Εὐχαριστίας. Ἡ πρώτη ἐπαφὴ τῶν νεοφωτίστων μὲ τὸ

5. CYRILLE de JERUSALEM, *Catecheses Mystagogiques*, SC 126, 1088.

6. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤ., *Πατρολογία Β'*, τόμ. Β', Ἀθήνα 1999, σ. 487.

7. CYRILLE de JERUSALEM, *Catecheses Mystagogiques*, SC 126, 1088.

μυστήριο τῆς θ. Εὐχαριστίας, τοῦ ὁποίου ἡ ὅλη διαδικασία τηρεῖτο μυστική (disciplina arcae), θὰ ἦταν ἀσφαλῶς συγκλονιστική. Τὸ γεγονός ὅμως ὅτι οἱ νεοφώτιστοι μὲ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα τῆς γεύσεως διέκριναν τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ στὰ εὐχαριστιακὰ εἶδη, ἴσως προκαλοῦσε σὲ ὀρισμένους ἀπὸ αὐτοὺς κάποια ἀμφιβολία, τὴν ὁποία ὁ ἅγ. Κύριλλος θέλει νὰ διασκεδάσει. Βασικὸ ἐπιχείρημα σὲ αὐτὴ τοῦ τὴν προσπάθεια εἶναι ἡ θαυματουργικὴ ἰκανότητα τοῦ Κυρίου⁸ καὶ ἡ πίστη στὴν κατηγορηματικὴ δήλωση τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴ μεταβολὴ αὐτή, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ γιὰ τὸν ἱερό Πατέρα τὴ μοναδική, ἀλλὰ καὶ τὴ μόνη ἀπόδειξη γιὰ τὴν πραγματικότητα τοῦ θαύματος.

Στὴν *Ε' καὶ τελευταία Μυσταγωγικὴ Κατήχηση* ὁ ἱεροσολυμίτης Ἱεράρχης περιγράφει τὴ θ. Λειτουργία πὺν τελεῖτο στὰ Ἱεροσόλυμα τὴν ἐποχὴ του (Δ' αἰώνας) καὶ ἡ ὁποία συγγενεὺε μὲ τὴ θ. Λειτουργία τοῦ ἁγ. Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, ἀλλὰ καὶ μὲ αὐτὴν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου στὰ βασικά της σημεῖα⁹. Ὁ ἁγ. Κύριλλος ἀναλύει τὴ λειτουργία ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς ἀπολύσεως τῶν κατηγουμένων καὶ ἐξῆς καὶ ἀναλύει τὰ σχετικὰ μὲ τὴ νύνη τῶν χειρῶν τοῦ λειτουργοῦ, τὸν ἀσπασμὸ τῶν πιστῶν, τὴν ἐπίκληση τοῦ ἁγ. Πνεύματος γιὰ τὴ μεταβολὴ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου σὲ Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ, τὶς δεήσεις πρὸς τὸν Θεό, τὴ μνημόνευση τῶν κεκοιμημένων, πραγματοποιεῖ ἀνάλυση τῆς Κυριακῆς προσευχῆς καὶ δίνει πρακτικὲς συμβουλὲς γιὰ τὸν τρόπο τῆς θ. Μεταλήψεως. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ ἁγ. Κύριλλος δὲν ἀναφέρει τοὺς ἰδρυτικοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὸ μυστήριο τῆς θ. Εὐχαριστίας, σημειώνει ὅμως ὅτι τὸ ἁγ. Πνεῦμα ἔρχεται μετὰ τὴν ἐπίκληση τοῦ ἱερέως γιὰ νὰ μεταβάλλει τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο σὲ Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ. Τὸ γεγονός αὐτὸ σημαίνει πὺς ἦταν συνειδηση στὴν πρώτη Ἐκκλησία ὅτι οἱ ἰδρυτικοὶ λόγοι τοῦ Κυρίου δὲν εἶναι ἐκεῖνοι πὺν μεταβάλλουν τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο σὲ Σῶμα καὶ

8. ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗ ΗΛ., *Αἱ Κατηχήσεις τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων. Ἱεραποστολικὴ θεώρησης*, ἐκδ. Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1977, σ. 526.

9. ΚΑΠΕΝΕΚΑ ΙΑΚΩΒΟΥ, (ἀρχιεπισκόπου Διοικισαρείας, νῦν μητροπολίτου Σκυθουπόλεως), «Οἱ Ἅγιοι Τόποι τῆς Παλαιστίνης καὶ τὸ Τάγμα τῶν Ἁγιοσταφιδῶν», στὸ *Εἰκοσιπενταετηρὶς Ἀρχιερατείας τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων κ.κ. Διοδώρου τοῦ Α' (1962-1987)*, Ἔκδοσις Ἱεροῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐν Ἱεροσολύμοις 1988, σσ. 259-455.

Αἷμα, ἀλλὰ ἡ ἀγιαστική ἐνέργεια τοῦ ἁγ. Πνεύματος. Εἶναι ὁ πρῶτος θεολόγος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος ἐρμηνεύει μὲ σαφῆ τρόπο τὴν ἐν τῷ μυστηρίῳ παρουσία τοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν ὄρων τῆς μεταβολῆς τῶν Τιμίων Δώρων, γενόμενος ἔτσι σύνδεσμος μεταξὺ τῆς εὐχαριστιακῆς θεολογίας τῶν παλαιότερων Πατέρων καὶ τῆς περισσότερο ἀνεπτυγμένης εὐχαριστιακῆς θεολογίας τοῦ ἁγ. Γρηγορίου Νύσσης. Ἔτσι, ἡ εὐχαριστιακὴ θεολογία τοῦ ἁγ. Κυρίλλου, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν παλαιότερη, ἀποτελεῖ ἓνα στάδιο περαιτέρω ἀναπτύξεως. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἱεροσολύμων θεωρεῖ τὴ θ. Εὐχαριστία ὡς ἐνέργεια τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι μόνον ὡς ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ, ἐνέργεια δηλαδὴ ὅλης τῆς Τριαδικῆς Θεότητος. Αὐτὴ ἡ θεολογία καὶ ἡ λειτουργικὴ παράδοση τῶν Ἱεροσολύμων μέσῳ τῆς Ἀντιόχειας καὶ τῆς βυζαντινῆς θ. Λειτουργίας, ἡ ὁποία στὰ βασικὰ καὶ οὐσιώδη της στοιχεῖα εἶναι ἱεροσολυμιτικὴ, διαδόθηκε σὲ ὅλη τὴν Ἀνατολή¹⁰.

Ὁ ἁγ. Κύριλλος εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία ὁ διαπρεπέστερος Κατηχητὴς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα. Στὸ ἔργο του συνδυάζει τὴ μεγάλη κατηχητικὴ καὶ διδακτικὴ ἰκανότητα μὲ τὴν πρακτικὴ τοῦ θεωρητικοῦ παιδαγωγικοῦ ὀπλισμοῦ. Πράγματι, ὁ ἁγ. Κύριλλος εἶχε σπουδαῖο παιδαγωγικὸ καὶ διδακτικὸ ἄλγος. Θαυμαστὴ εἶναι ἡ ἀπλότητα καὶ ἡ σαφήνεια τῶν Μυσταγωγικῶν Κατηχήσεων, ἰδιότητες οἱ ὁποῖες τὶς καθιστοῦν προσιτὲς σὲ ὅλους τοὺς κατηχομένους, γι' αὐτὸ ἀποφεύγει τὶς ὑπερβολικὰς δογματικὰς ἐπεξεργασίας καὶ ἀπλουστεύει κατὰ τὸ δυνατόν τὶς δυσκολονόητες ὑπερβατικὰς ἔννοιες καὶ οὐσιαστικὰ ἐκλαϊκεύει τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας¹¹. Οἱ Μυσταγωγικὲς Κατηχήσεις ἀποτελοῦν ἓνα ἐξαιρετὸ ἔργο, τὸ ὁποῖο μπορεῖ καὶ σήμερα νὰ χρησιμοποιηθῆ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν γιὰ τὴν μετάδοση τῶν ἀληθειῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στοὺς ἀνὰ τὸν κόσμον πιστοὺς της.

10. ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ, (ἀρχιμ., νῦν μητροπολίτου Τυρολόης καὶ Σερεντίου), «Ἡ θεία Λειτουργία κατὰ τὰς Μυσταγωγικὰς Κατηχήσεις τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων», στὸ *Πόνημα Εὐγνώμων. Τιμητικὸς Τόμος ἐπὶ τῇ 40ετηρίδι συγγραφικῆς δράσεως καὶ τῇ 35ετηρίδι καθηγεσίας τοῦ Βασιλείου Μ. Βέλλα*, Ἐπιμελεία Α. Π. Χαστούπη, Ἐν Ἀθήναις 1969, σ. 612.

11. ΜΩΡΑΪΤΟΥ Δ., «Κύριλλος Ἱεροσολύμων ὡς Κατηχητὴς καὶ Παιδαγωγός», *Γρηγόριος Παλαμᾶς* Λ΄ (1948) 197-198.

Ο ΝΗΠΙΟΒΑΠΤΙΣΜΟΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΣΕ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΚΟΥΣ ΙΣΧΥΡΙΣΜΟΥΣ

Πρωτ. Βασιλείου Α. Γεωργοπούλου
Ἐπίκουρου Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Τὸ ζήτημα τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἀποτελέσῃ πάντοτε ἀφορμὴ μόνιμης μομφῆς καὶ κατηγορίας, στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, διαφόρων Προτεσταντικῶν κινήσεων κατὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ ἀπόρριψη τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες Προτεστάντες δὲν εἶναι πρόσφατο φαινόμενο. Μαρτυρεῖται ἤδη ἀπὸ τὸν 19^ο αἰ., ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ δηλαδὴ τῆς παρουσίας Προτεσταντικῶν κοινοτήτων στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο¹.

Σύμφωνα, λοιπόν, μὲ κάποιους ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες Διαμαρτυρόμενους, ὁ νηπιοβαπτισμὸς ἀπορρίπτεται ὡς ἀντιβιβλικὴ διδασκαλία καὶ ὡς ἀνθρώπινη ἐπινοήση. Ἀναφέρουν χαρακτηριστικά: «εἶναι *ζεκάθαρο* ὅτι τὸ βάπτισμα τῶν παιδιῶν εἶναι ἀντίθετο πρὸς τὴν διδασκαλία τῆς *Καινῆς Διαθήκης*. Δὲν ὑπάρχει καμία ἐντολή, οὔτε παράδειγμα, οὔτε καὶ καμία ἀπολύτως νύξη, ὅτι ἐβαπτίσθη νήπιο ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἢ τῶν μαθητῶν του»².

Μὲ ποίῳ, ὅμως, κριτήριον οἱ Ἑλληνες Προτεστάντες ἀπορρίπτουν τὸν νηπιοβαπτισμὸ; Σύμφωνα μὲ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοὺς μοναδικό τους κριτήριον εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή. Ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς στερεῖται ἀγιογραφικῆς θεμελίωσης. Ἄς ἀξιολογήσουμε, ὅμως, αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα.

---

1. Βλ. Αρχιμ. Παν. Δουληγέρη, *Ὁ αἵρετικὸς Καλαποθάκης ἢ ἔλεγχος τῶν ψευδο-εὐαγγελικῶν*, 1892, σσ. 192-195.

2. Βλ. Γ. Καρβουνάκη, *Τὸ Βάπτισμα κατὰ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ*, σὺν Περ. Σάλπισμα, Ἰούλ.-Δεκ. 1992, σ. 126.

1. Οί προτεσταντικές αντιφάσεις

Ἡ θέση τῶν Ἑλλήνων Διαμαρτυρομένων, ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς στερεῖται ἀγιογραφικῆς θεμελίωσης τοὺς φέρνει σὲ κάθετη ἀντίθεση μὲ τοὺς θεμελιωτὲς τοῦ Προτεσταντισμοῦ. Στὰ χρόνια τῆς Μεταρρύθμισης

τὴν ἀπόρριψη τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ τὴν ὑποστήριζαν μετὰ πάθους οἱ Ἀναβαπτιστές, δηλαδὴ ἡ πλέον ριζοσπαστικὴ πτέρυγα τῆς Μεταρρύθμισης. Ἀπέναντί τους καὶ γι' αὐτὴ τους τὴν τοποθέτηση θὰ σταθοῦν μὲ ἰδιαίτερη ἀυστηρότητα οἱ θεμελιωτὲς τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ἔχοντας ὡς μοναδικὸ κριτήριον καὶ αὐτοὶ τὴν Ἁγία Γραφή.

Ὁ Μ. Λούθηρος σὲ δύο βασικὰ κείμενά του, ἰδιαίτερης βαρύτητας, στὰ *Σμαλκαλδικὰ Ἄρθρα* (Pars III, 5), καὶ στὴ *Μεγάλῃ Κατήχηση* (Pars IV) εἶναι σαφέστατος. Ὁ νηπιοβαπτισμὸς, ἀναφέρει: α) εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν Ἁγία Γραφή, β) εἶναι ἀναγκαῖος, καὶ γ) εἶναι ἀρεστὸς στὸν Θεό³.

Ὁ Ἰ. Καλβῖνος, στὸ κλασικὸ δογματικὸ ἔργο του *Institutio Christianae Religionis* (IV, 16, 1-32), θὰ ἀναιρέσει ἓνα πρὸς ἓνα τὰ λογικὰ καὶ ἀγιογραφικὰ ἐπιχειρήματα τῶν Ἀναβαπτιστῶν. Ὁ Καλβῖνος, μάλιστα, θεωροῦσε τὴν προάσπιση τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ὡς στοιχεῖο καθαρότητος τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἀπὸ τὶς παραχαράξεις τῶν Ἀναβαπτιστῶν.

3. Βλ. *Unser Glaube. Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche*, 1986³, σσ. 486, 736-739. Πρβλ. E. Hirsch, *Hilfsbuch zum Studium der Dogmatik*, 1964⁴, σ. 224.

Ὁ Ζβίγγλιος θὰ κινηθεῖ στὸ θέμα αὐτὸ στὴν ἴδια γραμμὴ μὲ τὸν Ἰ. Καλβῖνο, ἐκφράζοντας τὶς ἀπόψεις του στὸ ἔργο του *Vom Taufe, vom widertaufe und vom kindertaufe*, τὸ ἔτος 1525. Ὁ ἴδιος εἶχε προσπαθήσει σὲ τρεῖς δημόσιες συζητήσεις του, τὸ ἴδιο ἔτος, νὰ μεταπέσει ἡγετικά στελέχη τῶν Αναβαπτιστῶν, χωρὶς, ὅμως, ἀποτέλεσμα.

Ἔχοντας, λοιπόν, ὑπ' ὄψιν τὶς θέσεις τῶν θεμελιωτῶν τοῦ Προτεσταντισμοῦ, καὶ συγκρίνοντάς τις μὲ τὶς θέσεις τῶν Ἑλλήνων Προτεσταντῶν, βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ μιὰ μεγάλη ἀντίφαση. Νὰ ἐπικαλοῦνται ἀμφότεροι τὴν Ἁγία Γραφή καὶ νὰ ἀντιφάσκουν μεταξύ τους γιὰ τὸ ποιά εἶναι ἡ θέση τῆς Ἁγίας Γραφῆς γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

Ἐπιπλέον, ἡ ἀντίφαση αὐτὴ γίνεται ἀκόμη μεγαλύτερη, γιὰτὶ μὲ βάση τοὺς ἰσχυρισμοὺς ποὺ παραθέσαμε τῶν Ἑλλήνων Προτεσταντῶν, οἱ ἰδρυτὲς τοῦ Προτεσταντισμοῦ καὶ πνευματικοὶ τοὺς προπάτορες, ὑπερασπίζονταν ὡς θεῖο θέλημα ἀνθρώπινες ἐπινοήσεις καὶ ἀντιβιβλικὲς ἀπόψεις!!!

Γιὰ τὸν ὀρθόδοξο χριστιανὸ οἱ προτεσταντικὲς ἀντιφάσεις καὶ στὸ ζήτημα τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ εἶναι δηλωτικὲς τῆς μόνιμης δυσπερίγραπτης τραγωδίας τοῦ Προτεσταντισμοῦ.

2. Τὸ ἀγιογραφικὸ χωρίο, Μρ. 16, 16

Πρόκειται γιὰ τὸ ἀγιογραφικὸ χωρίο ποὺ οἱ Διαμαρτυρόμενοι τὸ θεωροῦν ὡς τὸ κύριο ἐπιχείρημά τους ἐναντίον τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ. Παρουσιάζουν ὡς ἀμάχητο ἐπιχείρημα τὴ διατύπωση τοῦ χωρίου: «ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται»⁴. Ματαιῶς. Τὸ χωρίο κατανοεῖται μέσα στὰ θεολογικὰ του συμφραζόμενα καὶ ἀποτυπώνει μὲ ἀκρίβεια τὸ προαπαιτούμενο γιὰ νὰ γίνει κάποιος ἐνήλικας χριστιανὸς μέσα σ' ἓνα ἐχθρικό περιβάλλον, ὅπως ἦταν αὐτὸ ὅταν ἄρχισε ἡ διάδοση τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ γιὰ πολλὰς ἑκατονταετίες ἀργότερα λόγω τῶν διωγμῶν. Σήμερα ἰσχύει στὸν χῶρο τῆς ἐξωτερικῆς ἱεραποστολῆς, ἢ γιὰ ἓναν ἄπιστο ἢ ἄθεο ποὺ θέλει νὰ γίνει χριστιανός. Μὲ ποιά λογικὴ ἢ βασικὴ προϋπόθεση εἰσόδου στὴν Ἐκκλησία γιὰ τὸν μὴ χριστιανὸ ἐνήλικα εἶναι προαπαιτούμενο γιὰ τὸ νήπιο τῆς χριστιανικῆς οἰκογένειας;

4. Πρβλ. Ἀρχιμ. Ἰ. Γιαννακόπουλου, *Διαλογικὴ συζήτησις Εὐαγγελικῶν καὶ Ὀρθοδόξων*, 1983³, σ. 43.

Για την ὀρθόδοξη πίστη τὸ μυστήριον τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ὄχι μαγικά, ἀναιρεῖ τὴν κληρονομία τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου⁵. Στὸ βρέφος δὲν ὑπάρχει προσωπικὴ εὐθύνη ποῦ νὰ ἀπαιτεῖ μετάνοια, ὅπως στοὺς ἐνήλικες. Τὸ ἐν λόγῳ χωρίο, λοιπόν, σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν ἀποτελεῖ ἀγιογραφικὴ μαρτυρία κατὰ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ.

3. Ἀγιογραφικὲς μαρτυρίες γιὰ τὸν νηπιοβαπτισμό

Ὁ Προτεσταντικὸς ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς στερεῖται ἐρείσματος στὴν Ἁγία Γραφή ἔχει ἓνα μεγάλο ἔλλειμμα ἀληθείας. Καὶ τοῦτο γιατί:

i) Ὑποτιμοῦν τὸ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον τοῦ Θεανθρώπου γιὰ τὰ παιδιά (Μθ. 19, 13-15).

ii) Παραγνωρίζουν ὅτι τὸ βάπτισμα ἀντικατέστησε τὴν ὀκταήμερο περιτομὴ ποῦ γινόταν στὰ βρέφη καὶ ἦταν τύπος τοῦ βαπτίσματος (Κολ. 2, 11).

iii) Παραβλέπουν ὅτι ὁ Θεάνθρωπος δὲν ἔχετε προϋποθέσεις ἡλικίας γιὰ τὴν εἴσοδο στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν (Ἰω. 3, 5).

iv) Ἀποσιωποῦν τὸ ὅτι οἱ Ἀπόστολοι βάπτιζαν οἰκογένειες, ποῦ φυσικὰ εἶχαν παιδιά (Πρξ. 16, 14-15. Α΄ Κορ. 1, 16).

v) Πρέπει νὰ ἀποδείξουν, ὅτι οἱ τρεῖς χιλιάδες ἄνθρωποι ποῦ πῖστευσαν καὶ βαπτίστηκαν μετὰ τὴν ὁμιλία τοῦ ἀπ. Πέτρου (Πρξ. 2, 39-42) ἄφησαν τὰ παιδιά τους ἀβάπτιστα.

Ἡ δικὴ μας τελικὴ ἐπισήμανση ποῦ ἀποδεικνύει ὡς ἱστορικὰ καὶ θεολογικὰ ἀτεκμηρίωτη τὴν Προτεσταντικὴ μομφὴ κατὰ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ θὰ εἶναι ἡ ἐπισήμανση τοῦ ἁγίου Νεκταρίου ὅτι: «οὐδαμοῦ τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς φαίνεται ἢ ὅτι ὁ Χριστὸς διέταξε τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν νηπίων ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἢ ὅτι οἱ Ἀπόστολοι κατὰ τὰς Ἀποστολικὰς αὐτῶν πορείας, βαπτίζοντες τοὺς προσερχομένους εἰς τὴν πίστιν ἔθνικοὺς, κατέλιπον ἀβάπτιστα τὰ ἐαυτῶν νήπια»⁶.

5. Βλ. Ν. Ματσούκα, *Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ θεολογία*, τ. Β΄, 1988², σ. 477.

6. Βλ. Ἁγ. Νεκταρίου, *Μελέται περὶ τῶν θείων μυστηρίων*, 1990, σ. 29.

Η ΕΙΡΗΝΗ ΣΤΙΣ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΜΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Χριστοδούλου Βασιλειάδη
Δρ. Θεολογίας - Μουσικολόγου

Ἡ εἰρήνη ἀποτελεῖ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ὁμως πρῶτα ὁ ἄνθρωπος καθαρῖσει τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα του ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὶς ἁμαρτίες. Ἔτσι τελικὰ ἡ εἰρήνη εἶναι μία κατάσταση πού ζεῖ ὁ ἄνθρωπος, σὲ σχέση μὲ τὸν Θεό, τὸν ἑαυτό του καὶ τὸν πλησίον. Δυστυχῶς ὁμως, ὅπως λέγει καὶ ὁ Ἅγιος Ἰσίδωρος Πηλουσιώτης, «τὸ μὲν τῆς εἰρήνης ὄνομα πανταχοῦ· τὸ δὲ πρᾶγμα οὐδαμοῦ»¹. Δηλαδή, ὅλοι παντοῦ καὶ πάντοτε μιλοῦν καὶ διακηρύσσουν περὶ τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ στὴν οὐσία ἡ εἰρήνη εἶναι ἀπουσα.

Ἦδη ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια ἔγινε λόγος καὶ ἐπιζητήθηκε ἡ εἰρήνη. Ὁ ἀρχαῖος λυρικὸς ποιητὴς Ἀνακρέων (563 π.Χ. - 478 π.Χ.) ἔλαβε κάποτε ἀπὸ τὸν τύραννο τῆς Σάμου Πολυκράτη ὡς δῶρο δέκα τάλαντα, ποσὸ τεράστιο γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Ὁ Ἀνακρέων, πού ἦτο λιτοδίαιτος καὶ ὀλιγαρκὴς ἄνθρωπος, πέρασε δύο νύχτες ὀλότελα ἄυπνος, μὲ τὴν σκέψη τί ἔπρεπε νὰ κάνει τὸ μεγάλο ἐκεῖνο κεφάλαιο. Τὸ πρῶτο λοιπὸν τῆς δευτέρας ἡμέρας παρουσιάσθηκε στὸν Πολυκράτη καὶ ἐπιστρέφοντάς του τὰ δέκα τάλαντα, τοῦ εἶπε: «Τὸ δῶρο σου ἦταν πολὺ μεγάλης ἀξίας. Ἀλλὰ ἀκόμη μεγαλύτερη ἀξία γιὰ μένα ἔχει ἡ ψυχικὴ γαλήνη, πὸν ἔχασα ἐξ αἰτίας τους»². Ἐπειτα οἱ Ῥωμαῖοι, προσπάθησαν νὰ ἐπιβάλουν διὰ τῆς βίας τὴν εἰρήνην· αὐτὴ εἶναι ἡ λεγόμενη «*Pax Romana*». Κατ' ἀπομίμηση τῆς «*Ῥωμαϊκῆς εἰρήνης*» δημιουργήθηκε ἀργότερα ἡ «*Βρετανικὴ εἰρήνη*» (*Pax Britannica*) καθὼς καὶ ἡ «*Σοβιετικὴ εἰρήνη*» (*Pax Sovietica*). Καμμιά ὁμως ἀπὸ αὐτὲς τὶς προσπάθειες δὲν καρποφόρησε, διότι ἀπὸ ὅλες ἀπουσίαζε τὸ θεμέλιο, ὁ ἀκρο-

1. Βλ. *Ἔχεις εἰρήνη;*, ἐκδ. Χριστιανικὴ ἔστια, 1997⁵, σ. 28.

2. Στὸ ἴδιο, σσ. 6-7.

γωνιαῖος λίθος, δηλαδή ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

Ἡ εἰρήνη στὴν Παλαιὰ Διαθήκη

Οἱ πρωτόπλαστοι μέσα στὸν Παράδεισο τῆς τρυφῆς ζοῦσαν εἰρηνικὰ μεταξύ τους καὶ σὲ σχέση μετὰ τὴ φύση καὶ τὰ ζῶα³. Αὐτὴ ἡ εἰρήνη χάθηκε ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀνυπακοῆς τῶν πρωτοπλάστων. Οἱ ἄνθρωποι πλέον, τὰ ζῶα καὶ γενικὰ ὀλόκληρη ἡ φύση ἔχασαν τὴν εἰρήνη καὶ ἀντ' αὐτῆς εἰσῆλθε στὴ ζωὴ τους ἡ φθορά, ἡ ἁμαρτία, τὸ ἄγχος καὶ γενικὰ οἱ παρεπόμενες τῆς ἁμαρτίας καταστάσεις.

Ἡ εἰρήνη ἀποτελεῖ τὴν κεντρικὴ ἔννοια στὸ κήρυγμα τῶν προφητῶν γιὰ τὴ σωτηρία, τὴν ὁποία ἐπρόκειτο νὰ φέρει ὁ προσδοκώμενος Μεσσίας, Ἰησοῦς Χριστός. Τοῦτος ὁ Μεσσίας φέρει τὸν τίτλο «ἄρχων εἰρήνης» (Ἠσ. 9, 6). Ἐπομένως, ὁ ἀρχηγὸς καὶ ἐξουσιαστὴς τῆς πραγματικῆς εἰρήνης εἶναι ὁ Κύριος, αὐτὸς ποὺ φέρει τὴν πραγματικὴ, τέλεια καὶ αἰώνια εἰρήνη: «μεγάλῃ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὄριον» (Ἠσ. 9, 7). Ἡ βασιλικὴ ἐξουσία τοῦ Μεσσία θὰ ἔχει

3. Στὸ ἴδιο, σ. 17, ὅπου τονίζεται ὅτι «Ὅσο ὁ ἄνθρωπος βιώνει τὴν εἰρήνη στὸ πλήρωμά της, τόσο καὶ τείνει πρὸς τὴν προπρωτικὴ του κατάσταση, διότι ἡ εἰρήνη ἀποτελοῦσε βασικὸ γνώρισμα καὶ στοιχεῖο τῆς παραδεισένιας ἐκείνης ζωῆς τῶν πρωτοπλάστων».

ἀπερίοριστη ἔκταση, θὰ ἐκτείνεται σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη καὶ στὴν εἰρηνική του βασιλεία δὲν θὰ ὑπάρχει τέλος.

Στὴν προσδοκώμενη μεσσιανική ἐποχή θὰ ἀποκατασταθεῖ ἡ παραδείσια εἰρήνη, ἡ ὁποία χάθηκε λόγῳ τῆς ἁμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων. Ἀναφέρει σχετικά ὁ προφήτης Ἡσαΐας: «*Τότε ὁ λύκος θὰ βόσκει μαζὶ μὲ τὸ ἀρνί, καὶ ἡ λεοπάρδαλη θὰ κατοικεῖ μαζὶ μὲ τὸ ἐρίφιο, τὸ μοσχάρι καὶ ὁ ταῦρος θὰ βόσκουν μαζὶ μὲ τὸν λέοντα καὶ ἕνα μικρὸ παιδὶ θὰ ὀδηγεῖ αὐτὰ ὡς ἡμερα ἀρνία. Τὸ βόδι καὶ ἡ ἀρκούδα θὰ βόσκουν μαζὶ καὶ τὰ μικρά τους θὰ κάμνουν μαζὶ συντροφιά. Τὸ λιοντάρι καὶ τὸ βόδι θὰ τρώγουν μαζὶ ἄχυρα. Μικρὸ παιδὶ θὰ ἀπλώνει καὶ θὰ θέτει χωρὶς κίνδυνο τὰ χέρια του στὴν τρύπα τοῦ δηλητηριώδους φιδιοῦ καὶ στὴ φωλιά, ὅπου τὰ φίδια ἔχουν τὰ μικρά τους. Ὅλα τὰ ἄγρια θηρία καὶ τὰ δηλητηριώδη φίδια δὲν θὰ κάμνουν σὲ κανένα κακό, οὔτε θὰ ἔχουν τὴ δύναμη καὶ τὴ διάθεση νὰ σκοτώσουν κανένα στὸ ἅγιό μου ὄρος, διότι ὀλόκληρος ὁ κόσμος θὰ ἔχει πλημμυρίσει ἀπὸ τὴ θεία γνώση, ὅπως τὸ πολὺ νερὸ κατακαλύπτει τὶς θάλασσες*»⁴.

Στὰ ἐβραϊκὰ ἢ ἀντίστοιχη λέξη γιὰ τὴν εἰρήνην εἶναι τὸ «σαλώμ» (salom), ποὺ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ὁ καθημερινὸς χαιρετισμὸς μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τὴν ἀφιξη ἢ ἀναχώρηση. Συγκεκριμένα κατὰ τὴν ἀφιξη ἔλεγαν: «*Εἰρήνη σοί*» (Κρίτ. 6, 23) ἐνῶ κατὰ τὴν ἀναχώρηση: «*πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ*» (Κρίτ. 18, 6). Ἐξ αὐτῆς τῆς λέξεως προέρχεται τὸ ὄνομα Σαλώμη, ποὺ σημαίνει Εἰρήνη καὶ Σαλωμῶν, ποὺ σημαίνει Εἰρηναῖος, εἰρηνικός.

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἡ λέξη εἰρήνη σήμαινε τὴν κατάσταση τῆς σωτηρίας καὶ τῆς εὐημερίας σὲ ἀντίθεση πρὸς κάθε εἶδος κακοῦ⁵. Ἐπί-

4. Ἡσ. 11, 6-9: «*καὶ συμβοσκηθήσεται λύκος μετὰ ἀρνός, καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται ἐρίφῳ, καὶ μοσχάριον καὶ ταῦρος καὶ λέων ἅμα βοσκηθήσονται, καὶ παιδίον μικρὸν ἄξει αὐτούς· καὶ βοῦς καὶ ἄρκος ἅμα βοσκηθήσονται, καὶ ἅμα τὰ παιδιά αὐτῶν ἔσονται, καὶ λέων καὶ βοῦς ἅμα φάγονται ἄχυρα. καὶ παιδίον νήπιον ἐπὶ τρώγλῃν ἀσπίδων καὶ ἐπὶ κοίτην ἐγκόνων ἀσπίδων τὴν χεῖρα ἐπιβαλεῖ. καὶ οὐ μὴ κακοποιήσωσιν οὐδὲ μὴ δύνωνται ἀπολέσει οὐδένα ἐπὶ τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ μου, ὅτι ἐνεπλήσθη ἡ σύμπασα τοῦ γυνῶνα τὸν κύριον ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσης*».

5. Θεοδώρου Ε., «Εἰρήνη», *ΘΗΕ* 5 (1964), στ. 440.

σης, στην Παλαιά Διαθήκη ὁ πιστὸς προσδοκᾷ τὴν εἰρήνην σὰν δῶρο, τὸ ὁποῖο προέρχεται μόνο ἀπὸ τὸν Θεό. Χωρὶς τὸν Θεὸ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει οὐσιαστικὴ καὶ πραγματικὴ εἰρήνη. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας παρακαλεῖ τὸν Θεὸ νὰ τοὺς δώσει εἰρήνη: «*Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνη δὸς ἡμῖν, πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν*» (Ἡσ. 26, 12). Δηλαδή, Κύριε, ὁ Θεὸς μας, δῶσε μας εἰρήνη, διότι ἐσὺ μᾶς τὰ δίδεις ὅλα.

Ἡ εἰρήνη στὴν Καινὴ Διαθήκη

Ἐδῶ πλέον ταυτίζεται ἡ εἰρήνη μὲ τὸν Χριστό. Ἦδη οἱ ἄγγελοι, ἐξυμνῶντας τὸ θεῖο βρέφος στὴ Βηθλεέμ, ἔκαναν λόγο γιὰ τὴν ἐπὶ γῆς εἰρήνη: «*καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανοῦ αἰνούντων τὸν Θεὸν καὶ λεγόντων· δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία*» (Λκ. 2, 13-14). Ἐπειτα, τὸ ἴδιο τὸ κήρυγμα τῆς ἀποκάλυψης τοῦ Θεοῦ ἀφορᾷ στὴν εἰρήνη: «*καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης*» (Ἐφ. 6, 15). Ἐχετε δηλαδή -λέει ὁ Κύριος- τὴν ἐτοιμότητα στὸ νὰ διακηρύξετε τὸν λόγο μου, ὁ ὁποῖος ἀφορᾷ στὴν εἰρήνη.

Μόνο στὴν κοινωνία καὶ στὸν σύνδεσμο μὲ τὸν Χριστὸ ἀποκτᾶται καὶ διατηρεῖται ἡ εἰρήνη: «*ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε*» (Ἰω. 16, 33). Αὐτὰ σᾶς τὰ εἶπα, λέγει ὁ Χριστὸς στοὺς δώδεκα μαθητὲς του καὶ διαχρονικὰ σὲ ὅλους τοὺς μαθητὲς του, ὥστε ἐνωμένοι μαζί μου νὰ ἔχετε εἰρήνη: «*καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*» (Φιλιπ. 4, 7)⁶. Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ποῦ εἶναι ἀσύλληπτη στὸ ἀνθρώπινο μυαλό, θὰ διαφυλάσσει τὶς σκέψεις σας κοντὰ στὸν Ἰησοῦ Χριστό. Ἡ εἰρήνη ἐπομένως εἶναι ὁ φρουρὸς τῆς καρδιάς μας, ποῦ μᾶς κρατᾷ ἐνωμένους μὲ τὸν Κύριο.

Ἡ εἰρήνη στὴν ἀσκητικὴ παράδοση

Δύο συγκεκριμένα περιστατικὰ ἀπὸ τὸ Γεροντικὸ εἶναι ἐνδεικτικὰ τῆς πνευματικῆς κατάστασης τῶν ἀσκητῶν, οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονταν

---

6. Βλ. Ἐχεις εἰρήνη;, ἐκδ. Χριστιανικὴ ἐστία 1997^ς, σ. 12.

για την εν Χριστῷ εἰρηνική συμβίωσή τους. Καὶ στὰ δύο ἡ σύνεση καὶ ἡ διάκριση ποὺ ἐπιδείχθηκε, βοήθησε, ἔτσι ὥστε νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ εἰρήνη.

Στὸ πρῶτο περιστατικὸ ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς: «Μία χειμωνιάτικη νύχτα ἀναγκάστηκαν νὰ ἀγρυπνήσουν οἱ ἀδελφοὶ ἐνὸς Μοναστηριοῦ γιὰ νὰ τελειώσουν μία βιαστική δουλειά. Ἐνας ἀπ' αὐτούς, πολὺ ἀσθενικὸς στὸ σῶμα, τόσο ὑπέφερε ἀπὸ τὸ κρύο ποὺ τὸν ἔπιασαν δυνατὰ ρίγη. Ἄφησε τότε τὴ δουλειὰ καὶ γύρισε στὸ κελλί του. Κάποιος ἄλλος ὅμως ἀγανάκτησε γι' αὐτὸ καὶ ἄρχισε νὰ γογγύξῃ τόσο, ὥσπου ἐξανάγκασε τοὺς ὑπόλοιπους νὰ στείλουν νὰ φωνάξουν πίσω τὸν ἄρρωστο.

Ὁ ἀδελφός, ποὺ πῆγε νὰ τὸν φωνάξῃ, τὸν βρῆκε σὲ κακὴ κατάστασι καὶ τὸν λυπήθηκε.

-Μ' ἔστειλαν οἱ ἀδελφοὶ νὰ ἰδῶ πῶς εἶσαι, τοῦ εἶπε μὲ καλωσύνη. Ὅσο γιὰ τὴ δουλειὰ μὴ στενοχωρεῖσαι, ἐμεῖς θὰ τὴν τελειώσουμε.

-Ὁ Θεὸς ν' ἀνταμείψῃ τοὺς κόπους σας, εἶπε ἐκεῖνος μ' εὐγνωμοσύνη. Ἐπιθυμοῦσα πολὺ νὰ κοπιᾶσω μαζί σας, ἀλλὰ μ' ἐμποδίζει ἡ ἀρρώστιά μου.

Γύρισε ὁ ἀδελφὸς καὶ εἶπε στοὺς ἄλλους τὰ λόγια τοῦ ἀρρώστου, βεβαιώνοντάς τους πῶς πραγματικὰ ὑπέφερε.

Ἔτσι μὲ τὴ μεσολάβησι τοῦ διακριτικοῦ ἀδελφοῦ δὲν ἔχασαν τὴν εἰρήνη τῆς ψυχῆς των»⁷.

Τὸ δεῦτερο περιστατικὸ ἔχει ὡς ἀκολούθως:

«Δύο συνασκητὲς βρίσκονταν σὲ ψυχρότητα μεταξύ τους ἀπὸ κάποια παρεξήγησι. Κάποτε ἀρρώστησε ὁ ἓνας καὶ πῆγε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς νὰ τὸν ἐπισκεφθεῖ. Τοῦ ἐμπιστεύθηκε τότε ὁ ἄρρωστος, πῶς ἦταν ψυχραμένος μὲ τὸν συνασκητὴ του καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ μεσολαβήσῃ νὰ συμφιλιωθοῦν, γιὰτὶ φοβόταν μὴν τὸν βρεῖ ἔτσι ὁ θάνατος.

Γυρίζοντας πίσω στὸ κελλί του ὁ ἀδελφὸς παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ νὰ τὸν φωτίσει νὰ χειριστεῖ σωστὰ τὴν ὑπόθεσι, γιὰ νὰ μὴν προξενήσῃ περισσότερη βλάβη παρὰ ὠφέλεια. Μόλις ἔφτασε, οἰκονόμησε ὁ Θεὸς νὰ τοῦ πάει κάποιος φίλος του ἓνα καλαθάκι σῦκα. Διάλεξε τὰ ὠραιό-

7. Γερροντικόν, σταλαγματιᾶς ἀπὸ τὴν πατερικὴ σοφία, ἐκδ. Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος ΛΥΔΙΑ, Θεσσαλονίκη 1993^ο, σσ. 413-414.

τερα καί, χωρίς νά χάσει καιρό, σηκώθηκε και τὰ πήγε στὸν συνασκητὴ τοῦ ἄρρώστου.

-*Ἀββᾶ, τοῦ εἶπε, αὐτὰ σοῦ τὰ στέλνει ὁ δεῖνα Γέροντας.*

Ὁ Ἀββᾶς ἀπόρησε.

-*Σὲ μένα τὰ ἔστειλε;*

-*Ναί, εἶπε ὁ ἀδελφός.*

Ἐκεῖνος τὰ δέχτηκε συγκινημένος κι εὐχαρίστησε τὸν ἀδελφό. Εὐχαριστημένος ὁ εἰρηνοποιὸς ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπιτυχία, πήγε τὰ ὑπόλοιπα σῦκα στὸν ἄρρωστο.

-*Σοῦ τὰ στέλνει ὁ συνασκητὴς σου, τοῦ εἶπε.*

-*Τί λές. Λοιπόν, συμφιλιώθήκαμε; εἶπε μὲ χαρὰ ὁ ἀσκητής.*

-*Ναί, Ἀββᾶ, μὲ τὴν εὐχή σου, ἀποκρίθηκε ὁ ἀδελφός.*

-*Δόξα τῷ Θεῷ, ἔκανε ἐνθουσιασμένος ἐκεῖνος.*

Ἔτσι μὲ λίγα σῦκα συμφιλιώθηκαν οἱ συνασκητὲς ἀπὸ τὴ σύνεση τοῦ ἀδελφοῦ»⁸.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ φράση ποὺ ἔλεγε ὁ ἅγιος Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ: «*Ἀπόκτησε τὴν ἐσωτερικὴ εἰρήνη καὶ χιλιάδες γύρω σου θὰ βροῦν τὴ σωτηρία*»⁹. Πολλὲς φορές προσπαθοῦμε μὲ διάφορα μέσα νὰ εἰρηνεύσουμε τοὺς ἄλλους, χωρίς τις περισσότερες φορές νὰ ἔχουμε κάποιο θετικὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ μεγάλος ὅμως ρῶσος ἅγιος μᾶς διαλαλεῖ ὅτι πρῶτα ἐμεῖς πρέπει νὰ εἰρηνεύσουμε καὶ νὰ συνδιαλλαγοῦμε μὲ τὸν Θεὸ καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸ μας, καὶ τότε, ἀφοῦ πρῶτα ἀποκτήσουμε τὴν ἐσωτερικὴ εἰρήνη, θὰ εἰρηνεύουν οἱ ἄλλοι κοντὰ μας. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ζωῆς μας· νὰ ἀποκτήσουμε τὴν εἰρήνη, ποὺ μόνο ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς προσφέρει· νὰ γίνουμε δηλαδὴ χριστοφόροι.

Εἶναι γι' αὐτὸ τὸν λόγο, ποὺ ὁ Κύριος μακαρίζει στὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία τοὺς εἰρηνοποιούς: «*μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται*» (Μθ. 5, 9). Εἶναι δηλαδὴ μακάριοι καὶ εὐτυχισμένοι ὅσοι φέρνουν τὴν εἰρήνη στοὺς ἀνθρώπους, γιατί αὐτοὶ θὰ ὀνομαστοῦν παιδιά τοῦ Θεοῦ.

---

8. Στὸ ἴδιο, σσ. 414-415.

9. Γκοράνωφ Εἰρήνης, *Ὁ ἅγιος Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ*, ἐκδ. Τήνος, 2002¹¹, σ. 79.

Ὁ μακαριστὸς γέροντας Παῖσιος ἔλεγε: «*Ἡ εἰρήνη εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἄλλο (ἢ ταραχή, ἢ σύγχυση) προέρχεται ἀπὸ τὸν διάβολο*»¹⁰. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος ἦταν πολὺ προσεκτικὸς στὸ θέμα αὐτό: «*Πρόσεχε πολὺ (ὁ π. Παῖσιος) νὰ μὴν ἐπηρεασθῆ ἀπὸ τὸ ἀνήσυχο κοσμικὸ πνεῦμα ποὺ ἔχει κάνει τὸν κόσμον σὰν τρελλοκομεῖο. Ἐβαζε πάντα τὸ ρολόι του ἐπίτηδες λίγο μπροστά. Ὅταν πήγαινε ἐπίσκεψη, ξεκινούσε νωρίτερα, γιὰ νὰ μὴν κινῆται βιαστικά καὶ μὲ σύγχυση, καὶ ἐπηρεάζῃ ἢ κατάσταση αὐτὴ τὴν προσευχή του. Πρὸ παντὸς στὴν Ἐκκλησία ἤθελε νὰ προσευχώμαστε μὲ εἰρήνη. Ὅταν σὲ ὦρα ἀκολουθίας ἔβλεπε ἀταξία ποὺ δημιουργοῦσε σύγχυση, ἐπενέβαινε διακριτικά καὶ ἐπανεφέρε τὴν τάξη*»¹¹. Ἡ προσπάθεια τοῦ π. Παῖσιου γιὰ τὴν εἰρήνη ἀντανακλούσε καὶ στοὺς γύρω του: «*Αὐτὴ τὴν πολυπόθητη εἰρήνη, ἢ μᾶλλον τὸν Θεὸ τῆς εἰρήνης, ἀναζητῶντας οἱ ταραγμένες ψυχὲς κατέφευγαν κοντά του. Ὁ ἴδιος ἦταν ἓνα ἡσυχο λιμανάκι, ποὺ δὲν τὸ τάραζαν οἱ φουρτοῦνες τοῦ κόσμου. Ἀκόμη καὶ ὅταν ἔπρεπε ἀπὸ τὴν ὑπεύθυνη θέση του νὰ ἐλέγξῃ πρόσωπα καὶ καταστάσεις, νὰ θυμώσῃ θυμὸν τὸν δικαιοτάτον, ἢ εἰρήνη του δὲν φυγαδευόταν, διότι δὲν ἐνεργοῦσε μὲ ἐμπάθεια, ἀλλὰ ἀπαθῶς, ἀπὸ ζῆλο γιὰ τὸν Θεὸ καὶ ἀγάπη γιὰ τὸν παρεκτραπέντα ἄνθρωπο, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔπασχε περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ὁ ἴδιος. Ἄν καὶ συμμετεῖχε σὲ πολλὰ θέματα, ὁ Θεὸς φρουροῦσε τὴν καρδιά του καὶ δὲν τὸν ἐγκατέλειπε ἢ πάντα νοῦν ὑπερέχουσα εἰρήνη. Κοντά του εἰρήνευαν οἱ ἄνθρωποι, ἡμέρευαν καὶ τὰ ἄγρια ζῶα*»¹².

Ἡ εἰρήνη εἶναι θεῖο δῶρο

Ἡ εἰρήνη δὲν εἶναι κατὰ βάση καὶ κατὰ κύριο λόγο μία ἀρετή, τὴν ὁποία μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὶς δικές του δυνάμεις νὰ ἀποκτήσει καὶ κατακτήσει, ἀλλὰ εἶναι χάρισμα καὶ δῶρο, ὅπως εἶναι ἐξ ἄλλου καὶ ὄλες οἱ ἀρετές, τὸ ὁποῖο μόνο ὁ Κύριος προσφέρει. Χρειάζεται βέβαια ὁ προσωπικὸς ἀγώνας καὶ προσπάθεια γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ χορηγὸς αὐτῆς παραμένει ὁ Κύριος. Γι' αὐτὸ καὶ στὴν εἰσαγωγή

10. Ἰσαὰκ Ἱερομονάχου, *Βίος Γέροντος Παῖσιου τοῦ ἀγιορείτου*, Ἁγίων Ὅρος 2004, σ. 462.

11. Στὸ ἴδιο, σ. 463.

12. Στὸ ἴδιο, σ. 465.

Ἐπιστολῶν του ὁ Ἀπόστολος Παῦλος παρουσιάζει τὴν εἰρήνην ὡς δῶρο τοῦ οὐράνιου Πατέρα, καθὼς ἐπίσης καὶ τοῦ Υἱοῦ: «*χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ*» (Ρωμ. 1, 7. Α' Κορ. 1, 3). Εὐχομαι, γράφει, ὁ Θεὸς Πατέρας μας καὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ σᾶς δύνουν χάρι καὶ εἰρήνη. Ἡ εἰρήνη, γιὰ τὴν ὁποία κάνουμε λόγο εἶναι καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: «*ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη...*» (Γαλ. 5, 22). Γι' αὐτὸ πρέπει καὶ μεῖς νὰ προσευχόμεστε στὸν δωροδότη Χριστὸ νὰ μᾶς χαρίσει τὸ πολῦτιμο δῶρο τῆς εἰρήνης.

Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος ποὺ ὁ διάκονος στὴν ἀρχὴ τῆς Θείας Λειτουργίας στὴ *μεγάλῃ συναπτῇ*¹³ ἢ στὰ λεγόμενα *εἰρηνικά*, ὅπως ὀνομάζονται, προσεύχεται νὰ μᾶς χαρίσει ὁ Θεὸς τὴν «*ἄνωθεν εἰρήνην*». Ἡ πρώτη αἴτηση εἶναι ἡ ἐξῆς: «*Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν*», δηλαδὴ μὲ εἰρήνη, ἐλεύθεροι ἀπὸ μίση ἢ ψυχρότητα ἢ ἀπὸ ταραχὴ φροντίδων, ἃς παρακαλέσουμε τὸν Κύριο. Ἀφοῦ λοιπὸν προτρέπει ὁ διάκονος νὰ προσευχόμεστε μὲ ψυχικὴ εἰρήνη καὶ γαλήνη, ἀκολουθῶν εὐχεται: «*Ἐπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν*»· δηλαδὴ μᾶς προτρέπει νὰ παρακαλέσουμε τὸν Κύριο γιὰ τὴν εἰρήνην ποὺ χαρίζεται ἀπὸ τὸν Θεό, ἡ ὁποία μᾶς ἀπαλλάττει ἀπὸ κάθε τύψη συνειδήσεως, καὶ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ψυχῶν μας. Εἶναι φανερὸ ἐδῶ ὅτι παρακαλοῦμε τὸν Θεὸ νὰ μᾶς δώσει τὴν εἰρήνην, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὸν Κύριο, σὰν δῶρο καὶ ὄχι ἀπὸ τὴ δική μας ἀσθενῆ καὶ πεπτωκυία φύση. Ἐπομένως ἡ Ἐκκλησία μᾶς καλεῖ νὰ προσευχόμεστε «*ἐν εἰρήνῃ*» καὶ «*ὑπὲρ τῆς εἰρήνης*»¹⁴.

Ἡ τρίτη αἴτηση ἔχει ὡς ἐξῆς: «*Ἐπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν*»· δηλαδὴ μᾶς προτρέπει ὁ διάκονος νὰ παρακαλέσουμε τὸν Κύριο γιὰ τὴν εἰρήνην ὀλόκληρου τοῦ κόσμου, τὴν ἀδιάσειστο στερέωση τῶν κατὰ τόπους ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ἔνωσι ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Μέσα στὴν ἱστορικὴ πορεία τῆς ἀνθρωπότητος ἀλλὰ καὶ εἰδικότερα τῆς Ἐκκλησίας, ὑπῆρξαν πόλεμοι, ταραχές, ἀνθρώπινες ἔριδες καὶ διαμάχες, αἰρέσεις, διαιρέσεις κ.λπ.,

13. Βλ. *Ἔχεις εἰρήνη;*, ἐκδ. Χριστιανικὴ ἐστία, 1997⁵, σσ. 26-27.

14. Θεοδώρου Ε., «Εἰρήνη», *ΘΗΕ* 5 (1964), στ. 441.

οί όποίες διετάραξαν τήν ειρήνην τῆς ἀνθρωπότητος καί ειδικότερα τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἡ Ἐκκλησία προσεύχεται, τόσο γιά τήν ειρήνην ὄλου τοῦ κόσμου, ὅσο καί γιά τήν ειρηνική πορεία τῆς στρατευόμενης Ἐκκλησίας.

Ἡ ειρήνη ποῦ φέρνει ὁ Χριστός

Ὁ Κύριος δέν ἦλθε γιά νά ἐπιβάλει μία ἐξωτερική, ψεύτικη καί ἐπίπλαστη ειρήνη· ἡ δική του ειρήνη εἶναι πολὺ διαφορετική, γι' αὐτὸ καί μιλάει γιά «μάχαιρα»: *«Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν ειρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν ειρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. ἦλθον γὰρ διχᾶσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς· καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ»* (Μθ. 10, 34-36). Μὴ νομίσετε, μᾶς λέγει ὁ Κύριος, πὼς ἦρθα γιά νά ἐπιβάλω ἀναγκαστική ὁμόνοια μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Δέν ἦρθα νά φέρω τέτοια ὁμόνοια, ἀλλὰ διαίρεση. Πράγματι, ὁ ἐρχομός μου ἔφερε τὸν διχασμὸ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν πατέρα του, τῆς κόρης μὲ τὴ μάνα της, τῆς νύμφης μὲ τὴν πεθερά της. Κι ἔτσι ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι οἱ δικοὶ του.

Ποιά σημασία ἔχουν τὰ λόγια τοῦ Κυρίου; Ὅτι δέν πρέπει οἱ χριστιανοὶ νά κάνουν παραχωρήσεις, νά ἐνδίδουν ἢ -κατὰ τὸ δὴ λεγόμενο- νά «βάζουν νερὸ στὸ κρασί τους» σὲ θέματα πίστεως, ἀλήθειας καὶ ἀκρίβειας τῆς ὀρθοδόξου ζωῆς καὶ πνευματικότητας, ἔστω κι ἂν τὸ τίμημα εἶναι ἡ διάρρηξη τῆς σχέσης τους ἀπὸ ἓνα συγγενικὸ καὶ προσφιλὲς πρόσωπο. Ἱεραρχικά, πρῶτα ἔρχεται τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Κυρίου, δηλαδή ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ μετὰ τὰ ἀγαπητὰ καὶ συγγενικά μας πρόσωπα. Ἐὰν σὲ κάποια φάση τῆς ζωῆς μας πρέπει νά διαλέξουμε μεταξὺ τῶν δύο, τότε ἀναμφισβήτητα ἡ ἐπιλογή μας πρέπει νά εἶναι ἡ σταυρική πορεία τοῦ Κυρίου. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς λέγει ὅτι δέν ἦρθα γιά νά φέρω ειρήνη ἀλλὰ «πόλεμο» καὶ «διαίρεση» (αὐτὸ σημαίνει ἡ «μάχαιρα»). Κατὰ τὸ βράδυ, ἐξ ἄλλου, τοῦ μυστικοῦ δεῖπνου, ὁ Κύριος, ἀποχαιρετῶντας τοὺς μαθητές του, λέγει σ' αὐτούς: *«Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, ειρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν»* (Ἰω. 14, 27).

Ὁ μισόκαλος διάβολος προσφέρει μία ψεύτικη και ἐπίπλαστη εἰρήνη, ἡ ὁποία δὲν στηρίζεται πάνω στοῦ εὐαγγέλιου, γι' αὐτὸ και ἔχει ἡμερομηνία λήξεως. Αὐτὸ τὸ νόημα ἔχει και ἡ δὴθεν «εἰρήνη», ποὺ θὰ φέρει ὁ ἀντίχριστος στὶς τελευταῖες ἡμέρες τοῦ παρόντος κόσμου. Ἡ εἰρήνη, ποὺ προσφέρει ὁ Κύριος, εἶναι κατ' ἀρχὰς ἡ συμφιλίωση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸ και ἔπειτα ἡ γνήσια συνδιαλλαγή τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν συνάνθρωπό του. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἔχει κάτι ἐναντίον τοῦ συνανθρώπου του, αὐτὸ τὸν ἐμποδίζει ἀπὸ τὸ νὰ ἔχει τὴν ἐσωτερικὴ εἰρήνη, ποὺ εἶναι ὁ καρπὸς δωρεᾶς τοῦ Κυρίου.

Ἄς προσπαθήσουμε ἐπομένως και ἄς προσευχόμαστε στὸν Θεὸ νὰ μᾶς δωρίσει τὴ μεγάλη ἀρετὴ τῆς εἰρήνης, ἔτσι ὥστε νὰ εἰρηνεύσουμε μὲ τὸν ἑαυτὸ μας και τελικὰ μὲ τοὺς συνανθρώπους μας. Βρίσκοντας τὴν ψυχικὴ μας εἰρήνη και γαλήνη κοντὰ στὸν Χριστὸ και τὴν Ἐκκλησία του, τότε, ὡς φυσικὸ ἐπακόλουθο, θὰ ὠφελήσουμε και κάποιους ἄλλους, σύμφωνα και μὲ τὸ πατερικὸ: «*φωτισθῆναι πρῶτον, και εἶτα φωτῖσαι*». Τοῦτο ἀκριβῶς μᾶς μεταφέρει και ὁ βιογράφος τοῦ γέροντος Παΐσιου: «*Στὴν Παναγούδα ἦρθε κάποιος νέος ταραγμένος και ἀπελπισμένος μὲ ἓνα σχοινὶ στὸ χέρι. Ἦθὰ μὲ βοηθήσεις, Γέροντα τοῦ εἶπε ἡ θὰ κρεμασθῶ μπροστὰ σου. Ὁ Γέροντας τὸν πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι και τὸν ὀδήγησε στὸ Ἀρχονταρῆκι. Συζήτησαν και σὲ λίγη ὥρα βγήκαν ἔξω. Ὁ νέος ἔφυγε χαρούμενος, χωρὶς τὸ σχοινί, γεμάτος εἰρήνη και ἐλπίδα. Δὲν ἦταν μόνον εἰρηνικὸς ὁ Γέροντας, ἀλλὰ και εἰρηνοποιός. Εἰρήνευε παιδιά μὲ γονεῖς, ἀνδρόγυνα ποὺ ἤθελαν νὰ χωρίσουν, προϋσταμένους μὲ ὑπαλλήλους και τὴν κάθε ψυχὴ ποὺ τὸν πλησίαζε μὲ τὸν Θεὸ και μὲ τοὺς ἄλλους, ἀφοῦ πρῶτα τὴν εἰρήνευε μὲ τὸν ἑαυτὸ της*»¹⁵.

15. Ἰσαάκ Ἱερομονάχου, *Βίος Γέροντος Παΐσιου τοῦ ἀγιορείτου*, Ἅγιος Ὅρος 2004, σ. 465.

Ο ΙΗΣΟΥΣ ΚΑΙ Η ΓΑΛΙΛΑΙΑ

Βασιλείου Δ. Τζέροπου,
Δρ. Θεολογίας

Κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Χριστοῦ (4 π.Χ. - 35 μ.Χ.) ἡ περιοχή τῆς Γαλιλαίας ἀνήκε στὴν περιφέρεια τῆς Τετραρχίας τοῦ Ἡρώδη Ἀντίπα, υἱοῦ τοῦ Μ. Ἡρώδη. Ὁ Τετράρχης Ἀντίπας φαίνεται ὅτι δι-οικοῦσε τὴν Γαλιλαία σύμφωνα μὲ τὸ πρότυπο διακυβέρνησης τοῦ πατέρα του. Εἶχε οὐσιαστικὰ καταστήσει τὴν Τετραρχία του, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε τὴν φράση τοῦ Ε.Π. Σάντερς, «ένα ἡμι-ανεξάρ-τητο πελατειακὸ κράτος»¹ τῆς Ρώμης, ἀφοῦ συνεργαζόταν μὲ τοὺς Ρωμαίους γιὰ νὰ ἐξασφαλίζει τόσο τὴν ἐσωτερικὴ δημόσια τάξη, ὅσο καὶ τὴν προστασία τοῦ κράτους του ἀπὸ ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς, πλη-ρώνοντας φόρο ὑποτέλειας².

Μολονότι ὁ ἴδιος ὁ Ἀντίπας δὲν φαίνεται νὰ τηροῦσε πιστὰ τὸν ιουδαϊκὸ Νόμο, ὁ πληθυσμὸς τῆς Γαλιλαίας τηροῦσε τὰ ιουδαϊκὰ ἤθη καὶ θεσμοὺς³. Δὲν θὰ πρέπει ὅμως νὰ παραβλεφθεῖ στὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ γειννίαση τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς Γαλιλαίας μὲ τὴν αὐτόνομη, ἤδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Πομπηίου (63 π.Χ.)⁴, περιοχή τῆς Δεκαπόλεως, ποὺ ἀποτελοῦσε τὸν κατεξοχὴν πυρῆνα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τρόπου ζωῆς στὴν περιοχή. Ἄν μάλιστα λάβει κανεὶς ὑπ' ὄψη του ὅτι σύνορο τῆς περιοχῆς αὐτῆς μὲ τὴν Γαλιλαία ἦταν ἡ κοίτη τοῦ ποτα-μοῦ Ἰορδάνη⁵, τότε μπορεῖ νὰ ἀντιληφθεῖ τὴν εὐκολία ἐπηρεασμοῦ καὶ μετάδοσης τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος στοὺς Γαλιλαίους, γεγονός ποὺ

---

1. Ε.Π. ΣΑΝΤΕΡΣ, *Τὸ Ἱστορικὸ Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ*, Φιλίστωρ (1996), σ. 47.

2. Ε.Π. ΣΑΝΤΕΡΣ, *Τὸ Ἱστορικὸ Πρόσωπο*, σ. 51.

3. Ὁπ.π.

4. C. SAULNIER, *La Galilée au temps de Jésus*, ἐν *Le Monde de la Bible*, Bayard-Presses (Paris 1985), σ. 11.

5. Ὁπ.π.

ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὰ «παραστρατήματα» τοῦ Ἀντίπα. Μαρτυρεῖται ὅτι εἶχε διακοσμήσει τὸ παλάτι του μὲ εἰκόνες ζώων, κάτι ποὺ ἀπαγορεύεται ρητὰ ἀπὸ τὸν Νόμο, τὸ ὁποῖο ὅμως καταστράφηκε κατὰ τὴν περίοδο τῆς ἰουδαϊκῆς ἐπαναστάσεως⁶. Τὸ

γεγονὸς αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἀποτέλεσμα μίας ὑφέρ-
πουσας ἀντιπαράθεσης τοῦ ἰουδαϊσμοῦ ἔναντι τοῦ ἑλληνισμοῦ⁷, ὥστε
νὰ θεωρεῖται εὐλογία ἢ ἐκτίμηση περὶ ὑπάρξεως ζηλωτῶν τοῦ Νόμου
στὴν περιφέρεια τῆς Τετραρχίας αὐτῆς⁸. Σὲ γενικὲς γραμμὲς ὅμως ἡ
πολιτικὴ τοῦ Ἀντίπα δὲν φαίνεται νὰ ἀπειλήσει τοὺς ἰουδαϊκοὺς θε-
σμούς⁹.

Ἡ ἰδιαίτερη σημασία τῶν πληροφοριῶν αὐτῶν ὀδηγοῦν ἀναπό-
φευκτα στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ μελέτη τῆς δυναμικῆς, καθὼς φαίνεται
ἀπὸ τὶς εὐαγγελικὲς διηγήσεις, ἱεραποστολικῆς δράσης τοῦ Ἰησοῦ δὲν
θὰ πρέπει νὰ ἐξετάζεται χωρὶς τὶς συγκεκριμμένες αὐτὲς ἱστορικὲς,
πολιτικὲς καὶ θρησκευτικὲς προϋποθέσεις. Ὁ Ἰησοῦς φαίνεται ὅτι

6. ΙΩΣΗΠΙΟΣ, *Βίος*, 65 κ.έ.

7. Ε.Π. ΣΑΝΤΕΡΣ, *Τὸ Ἱστορικὸ Πρόσωπο*, σ. 52

8. Ὁ C. SAULNIER (*La Galilée au temps de Jésus*, σ. 12) σχετικὰ μὲ τὸν ὄρο «ζηλωτῆς», σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν μαρτυρία τοῦ Ἰωσήπου, φαίνεται νὰ υιοθετεῖ τὴν ἄποψη ὅτι δὲν θὰ πρέπει νὰ ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ οργανωμένου ἐπαναστάτη, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ τοῦ ἀποδίδεται ἡ γενικὴ ἔννοια τοῦ φέροντος «ζῆλον Θεοῦ». Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ ἡ παρόμοια ἔννοια ποὺ ἔλαβε ὁ ὄρος «Γαλιλαῖος» ἀπὸ τὴν δράση τοῦ ἀντικαθεστωτικοῦ ζηλωτῆ Ἰούδα ἀπὸ τὰ Γάμαλα (Γαυλωνίτις) δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀντικατοπτρίζει μία εὐρεία στὸ χῶρο τῆς Γαλιλαίας ἀντικαθεστωτικὴ καὶ ἐπαναστατικὴ στάση καὶ συμπεριφορὰ τῶν κατοίκων, ἀλλὰ νὰ νοεῖται ὡς ἓνας πολιτικὸς χαρακτηρισμὸς τῶν ὁποίων ἀντικαθεστωτικῶν στοιχείων.

9. Ε.Π. ΣΑΝΤΕΡΣ, *Τὸ Ἱστορικὸ Πρόσωπο*, σ. 52.

ταξίδεψε σέ ὅλη τὴν Γαλιλαία (βλ. *Μρ.* 1, 39: «καὶ ἦλθεν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν...»). Κέντρο τῆς δράσης του αὐτῆς ἀποτελοῦσε ἡ «ἰδία πόλις» τῆς Καπερναοῦμ (*Μθ.* 9, 1). Ἐκεῖ, ὅπως καὶ στὴν εὐρύτερη περιοχὴ βορειοδυτικὰ τῆς λίμνης τῆς Γεννησαρέτ, φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε ὁ πυρῆνας τῆς ἱεραποστολικῆς δραστηριότητάς Του¹⁰. Δὲν φαίνεται νὰ περιορίστηκε ὅμως μόνο ἐκεῖ.

Μολονότι εἶναι ἰδιαίτερα δύσκολο νὰ χαράξουμε βάσει τῶν εὐαγγελικῶν διηγήσεων ἓνα σχεδιάγραμμα τῆς δράσης τοῦ Ἰησοῦ στὴν Γαλιλαία, ἢ προσπάθειά μας νὰ καταδείξουμε μὲ τὴν ὅσο τὸ δυνατό μεγαλύτερη ἀκρίβεια τὴν σχέση Του μὲ τὴν περιοχὴ, θὰ πρέπει νὰ στραφεῖ πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὶς ἐγγενεῖς δυσκολίες ποὺ παρουσιάζουν γιὰ διαφόρους λόγους τὰ κείμενα τῶν Εὐαγγελίων¹¹, ἔχουμε ἐπίσης νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὴν ἀβεβαιότητα σχετικὰ μὲ τὴν ἀκριβῆ θέση τῶν δρόμων τῆς ἐποχῆς, γεγονός ποὺ θὰ ὀδηγοῦσε γιὰ εὐγλωττους λόγους πολὺ πιὸ εὐκόλα στὸ ἐπιθυμητὸ ἀποτέλεσμα.

Σύμφωνα μὲ τὶς εὐαγγελικὲς διηγήσεις ἢ κατ' ἐξοχὴν περιοχὴ δράσης τοῦ Ἰησοῦ στὴν Γαλιλαία ἦταν ἡ εὐρύτερη περιοχὴ τῶν πόλεων τῆς Βηθσαϊδά, τοῦ Χοραζῖν καὶ τῆς Καπερναοῦμ, τὸ χαρακτηρισζόμενο καὶ ὡς «εὐαγγελικὸ τρίγωνο»¹². Ἡ ἀφετηρία ὅμως τῆς δημόσιας ἱεραποστολικῆς δράσης τοῦ Ἰησοῦ θεωρεῖται ἡ πόλις τῆς Ναζαρέτ. Ἀπὸ τὴν πόλη αὐτὴ ὁ Ἰησοῦς ἦλθε στὴν πόλη τῆς Καπερναοῦμ. Προφανῶς δὲν χρησιμοποίησε τὸν δρόμο ποὺ περνοῦσε ἀπὸ τὴν νεοῖδρυθεῖσα πόλη τῆς Τιβεριάδος, ἀλλὰ ἀπὸ ἓναν παλιότερο δρόμο διὰ τοῦ Wadi-Hamman, περνῶντας προηγουμένως εἴτε βορείως εἴτε νοτίως

10. B. PIXNER, *Les Routes de Jésus autour du Lac*, ἐν *Le Monde de la Bible*, Bayard-Press (Paris 1985), σ. 15.

11. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἀποτελεῖ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Λουκᾶ, ὅπου ὁ ἱερὸς συγγραφέας διαμορφώνει ἔτσι τὸ ὑλικό του, ὥστε νὰ προβάλλει τὴν ὅλη δράση τοῦ Ἰησοῦ στὴν Γαλιλαία ὡς τὸ προπαρασκευαστικὸ στάδιο τῆς καθόδου Του στὰ Ἱεροσόλυμα. Πρβλ. B. PIXNER, *Les Routes de Jésus autour du Lac*, σ. 15, ὅπου καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς μεθοδολογίας αὐτῆς τοῦ Λουκᾶ ὡς «geographie theologique».

12. B. PIXNER, *Les Routes de Jésus autour du Lac*, σ. 15. Ν. ΟΛΥΜΠΙΟΥ, *Καπερναοῦμ-Ἡ πόλις τοῦ Χριστοῦ*, ἐν ΕΕΘΣΠΑ, τ. ΚΘ' (1994), σ. 471.

τοῦ Djebel-Turan, ἐνῶ στή συνέχεια κατὰ μήκος τῆς βραχώδους πλαγιᾶς Ἄρβηλα, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διὰ τῆς Via Maris στὰ Μάγδαλα (Ταριχαία)¹³. Τὴν ἴδια διαδρομὴ φαίνεται ὅτι χρησιμοποίησε ὁ Ἰησοῦς γιὰ νὰ μεταβεῖ ἀπὸ τὴν Κανὰ καὶ πάλι στὴν Καπερναοῦμ (Ἰω. 2, 12), καθὼς ἐπίσης καὶ ὅταν ἀκολούθησε τὸν «*βασιλικό*» ὑπάλληλο, πάλι ἀπὸ τὴν Κανὰ, στὴν Καπερναοῦμ, γιὰ νὰ θεραπεύσει τὸν υἱό του (Ἰω. 4, 46)¹⁴. Διὰ τῆς Via Maris, ἀφοῦ περνοῦσε ἀπὸ τὸ Ἐπτάπηγον (Tabgha), κατέληγε στὴν πόλη τῆς Καπερναοῦμ.

Οἱ περιοδεῖες ὁμῶς τοῦ Ἰησοῦ ἀνὰ τὴν Γαλιλαία δὲν περιορίζονταν μόνον στὶς παραπάνω διαδρομὲς. Συγκριτικὰ μὲ τοὺς ὑπολοίπους Εὐαγγελιστὲς, ὁ Μᾶρκος φαίνεται νὰ ἔχει μία καλύτερη γνώση τῆς γεωγραφίας τῆς Γαλιλαίας¹⁵, ἐνῶ ταυτόχρονα διαιρεῖ τὴν ὅλη δράση τοῦ Ἰησοῦ στὴν περιοχὴ σὲ τρεῖς περιοδεῖες¹⁶. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ἄλλωστε καὶ χρησιμοποιοῦμε τὸ Εὐαγγέλιό του ὡς ὁδηγὸ στὴν καταγραφή τῶν περιοδειῶν τοῦ Ἰησοῦ στὴν περιοχὴ τῆς Γαλιλαίας. Ἔτσι στὴν πρώτη Του περιοδεῖα (Μρ. 4, 35 - 5, 21) ὁ Ἰησοῦς δὲν χρησιμοποίησε κάποια ἐπίγεια ὁδὸ, ἀλλὰ «*διήλθε εἰς τὸ πέραν*» (Μρ. 4, 35) τῆς λίμνης τῆς Γεννησαρέτ. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ὁ Ἰησοῦς φαίνεται νὰ δρᾷ σὲ μία κατ' ἐξοχὴν εἰδωλολατρικὴ περιοχὴ. Κατὰ τὴν διάρκεια αὐτῆς τῆς διαδρομῆς, ποὺ εἶχε ὡς προορισμὸ τὴ «*χώραν τῶν Γαδαρηνῶν*» (Μρ. 5, 1. Μθ. 8, 28. Ακ. 8, 26), ὅπου καὶ τὸ θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ δαιμονιζομένου, ἔλαβε χώρα ἡ περίφημη τρικυμία, κατὰ τὴν ὁποία τὰ στοιχεῖα τῆς φύσης ὑπήκουσαν τὸν Ἰησοῦ.

Ἡ δευτέρα περιοδεῖα τοῦ Ἰησοῦ δὲν περιορίζεται στὰ ὅρια τῆς Γαλιλαίας. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς μεταβαίνει στὴν περιοχὴ τῶν πόλεων τῆς Τύρου καὶ τῆς Σιδῶνος, καταλήγοντας τελικὰ στὴν περιοχὴ τῆς Δεκαπόλεως. Πρόκειται γιὰ καθαρὰ εἰδωλολατρικὲς περιοχές, γεγονός ποὺ φανερώνει τὸν οἰκουμενικὸ χαρακτήρα τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ δευτέρα αὐτῆ περιοδεῖα τοῦ Ἰησοῦ συνεχίζεται μετὰ τὸν πολλαπλασιασμὸ τῶν ἄρτων, ὅταν ζήτησε ἀπὸ τοὺς μαθητὲς Του νὰ

13. B. PIXNER, *Les Routes de Jésus autour du Lac*, σ. 16.

14. Βλ. καὶ B. PIXNER, *ὄπ.π.*

15. *ὄπ.π.*

16. *ὄπ.π.*

ἐπιβιβαστοῦν σὲ μία βάρκα μὲ προορισμὸ τὴν Βηθσαϊδᾶ. Τότε λαμβάνει χώρα τὸ γνωστὸ περιστατικὸ κατὰ τὸ ὅποιο «ἦν ... ὁ ἄνεμος ἐναντίος ...» ὅταν ὁ Χριστὸς ἦλθε πρὸς τοὺς μαθητὲς «*περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης...*» (Μρ. 6, 48). Ἀπὸ τὴν Βηθσαϊδᾶ ὁ Ἰησοῦς, ἀφοῦ περιηγήθηκε τὰ χωριὰ τῆς περιοχῆς, πορεύθηκε πρὸς τὴν περιοχὴ τῆς Φοινίκης, καὶ εἰδικότερα στὴν περιοχὴ τῆς Τύρου, ὅπου μολονότι «*οὐδένα ἤθελε γνῶναι*» (Μρ. 7, 24), θεράπευσε τὴν κόρη τῆς Συροφοινικίσσης (Μρ. 7, 24). «*Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὀρίων Τύρου ἦλθεν διὰ Σιδῶνος εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ μέσον τῶν ὀρίων Δεκαπόλεως*» (Μρ. 7, 24). Ἡ διαδρομὴ αὐτὴ προϋποθέτει, σύμφωνα μὲ τὸν Β. Pixner, τὴ διέλευση τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν μαθητῶν Του ἀπὸ τίς πόλεις Dan καὶ Καισάρεια Φιλίππου (πρωτεύουσα τῆς ὁμώνυμης Τετραρχίας), καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὰ ὑψίπεδα τοῦ Γκολάν, ἀπ' ὅπου τελικὰ διὰ τῆς Δεκαπόλεως (πιθανῶς διὰ τῆς πόλεως τῆς Ἴππου) ἀκολούθησε τὸν δρόμο πρὸς τὸ ὕψωμα πὸν σήμερα ὀνομάζεται Tell Hadar, κοντὰ στὴν ὄχθη τῆς λίμνης τῆς Γεννησαρέτ¹⁷, ὅπου καὶ ἡ θεραπεία τοῦ κωφοῦ καὶ τοῦ «*μογιλάλου*» (Μρ. 7, 32-37. Μθ. 15, 29-31), καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ δεῦτερο περιστατικὸ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἄρτων (Μρ. 8, 1-9.)¹⁸. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Ἰησοῦς «*ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά*» (Μρ. 8, 10)¹⁹.

Ἡ τρίτη περιοδεία τοῦ Ἰησοῦ στὴν περιοχὴ τῆς Γαλιλαίας μαρτυρεῖται, πέραν τοῦ Μάρκου, καὶ ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴ Ματθαῖο. Πρόκειται γιὰ τὸ ταξίδι Του στὴν περιοχὴ τῆς Καισάρειας Φιλίππου

17. Β. PIXNER, *Les Routes*, σ. 16.

18. Οἱ Εὐαγγελιστὲς Ματθαῖος καὶ Μᾶρκος παραδίδουν διὰ τῶν Εὐαγγελίων τοὺς δύο γεγονότα πολλαπλασιασμοῦ ἄρτων, ἐνῶ οἱ Εὐαγγελιστὲς Λουκᾶς καὶ Ἰωάννης μαρτυροῦν μόνο μία, τὴ δεῦτερη (Λκ. 7, 10. Ἰω. 1, 24). Ὁ πρῶτος πολλαπλασιασμός (Μθ. 14, 13-21. Μρ. 6, 30-46) ἔλαβε χώρα στὴν περιοχὴ τοῦ Ἑπαπήγου (Tabgha), ἐνῶ ὁ ἄλλος (ὁ δεῦτερος) στὸ ὕψωμα τοῦ Givat Hadar, κοντὰ στὴν πόλη τῆς Βηθσαϊδᾶ (Μθ. 15, 32-39. Μρ. 8, 1-10). Πρβλ. Β. PIXNER, *Deux multiplications des pains*, ἐν *Le Monde de la Bible*, Bayard- Presse (Paris 1985), σ. 36.

19. Ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος (15, 29) ἀναφέρει ἀντὶ τοῦ ὀνόματος «*Δαλμανουθά*» τὸ ὄνομα «*Μαγδαλά*» (ἢ, βάσει τοῦ κριτικοῦ κειμένου τῆς Κ.Δ. «*Μαγαδάν*»), ὁ δὲ Ἰωάννης (6, 24) τὴν πῶλη τῆς Καπερναοῦμ (ἢ Καφαρναοῦμ).

καὶ τὴν ἐπιστροφή Του πίσω στὴν Καπερναοῦμ (Μρ. 8, 22 - 9, 33. Μθ. 16, 13 - 17, 22). Ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθητές Του, ἀφοῦ ἐπιβιβάστηκαν σὲ κάποια βάρκα, μετέβησαν μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦ δευτέρου πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἄρτων στὴν πόλη τῆς Βηθσαιῖδά. Ἀπὸ ἐκεῖ πῆραν τὸν δρόμο γιὰ τὴν πόλη τῆς Καισάρειας Φιλίππου. Κατὰ τὴν διαδρομὴ ὁ Ἰησοῦς θεραπεύει τὸν τυφλό (Μρ. 8, 22-26) καὶ ὁ Πέτρος διακηρύσσει τὴν μεσσιανικὴ ταυτότητα τοῦ Ἰησοῦ. «*Μετὰ ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν καὶ μόνους*» (Μρ. 9, 2), ὅπου καὶ «*μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν*» (Μρ. 9, 2). Ἡ ταυτότητα τοῦ ὄρους εἶναι ἀμφισβητήσιμη· ἀπὸ τίς προταθεῖσες λύσεις πιὸ πιθανὴ φαίνεται νὰ εἶναι ἡ ἐπιλογὴ ἀνάμεσα στὸ ὄρος Θαβὼρ ἢ στὸ ὄρος Ἐρμών, μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοση ὡστόσο νὰ τάσσεται ἀναφανδὸν ὑπὲρ τῆς πρώτης. Μετὰ τὴν κάθοδό τους ἀπὸ τὸ βουνό, ὁ Ἰησοῦς θεραπεύει τὸν ἐπιληπτικὸ (Μρ. 9, 17-27), καὶ μαζὶ μὲ τοὺς μαθητές Του «*παρεπορεύεντο διὰ τῆς Γαλιλαίας*» (Μρ. 9, 30), ὅπου γιὰ δευτέρη φορὰ κάνει λόγο γιὰ τὰ Θεῖα Πάθη καὶ τὴν Ἀνάστασή Του, καὶ διὰ τῆς πόλεως τοῦ Χοραζὶν φθάνει στὴν πόλη τῆς Καπερναοῦμ²⁰.

Ἔτσι τελειώνει ἡ περιδιάβαση τῆς Γαλιλαίας ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ. Στὴ συνέχεια θὰ πορευθεῖ στὴν Ἰουδαία, καὶ εἰδικότερα στὴν πόλη τῆς Ἱερουσαλὴμ. Ἡ Γαλιλαία ἀπετέλεσε ὅπως εἶδαμε τὸν χῶρο ὅπου κυρίως δραστηριοποιήθηκε ὁ Ἰησοῦς. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὑποδηλώνει τὴν ιδιαίτερα στενὴ σχέση τῆς περιοχῆς αὐτῆς μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν σημασία τῶν ὑφισταμένων τὴν περίοδο ἐκείνη πολιτικῶν, θρησκευτικῶν καὶ πολιτιστικῶν συνθηκῶν - προϋποθέσεων στὴν περιοχὴ στὸ σχέδιο τῆς Θεῖας Οἰκονομίας. Ἡ ἐπαφὴ καὶ ἐξοικείωση τῶν Γαλιλαίων μὲ τὸν ἐθνικό-εἰδωλολατρικὸ κόσμο, καθὼς καὶ ἡ εὐρύτητα τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰησοῦ ἀποδεικνύουν τὴν οἰκουμενικότητα τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας, ποὺ ἀποσκοπεῖ στὴν Σωτηρία ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπιβεβαιώνει ὅτι στὴν Χριστιανικὴ Ἐκκλησία «*οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος, οὐδὲ Ἑλλήν, πάντες γὰρ... ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*» (Γαλ. 3, 28).

20. B. PIXNER, Les Routes, σ. 16.

ΠΑΓΙΔΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Μιχάλη Παπαϊωάννου

Ἡλεκτρολόγου Μηχανικοῦ -

Μηχανικοῦ Ὑπολογιστῶν καὶ Πληροφορικῆς

Οἱ κίνδυνοι καὶ οἱ παγίδες στὸ διαδίκτυο εἶναι ὑπάρκτοί, εἶναι πολλοὶ καὶ δὲν ἀφοροῦν μόνο σὲ συγκεκριμένες ἐκ προοιμίου ὑποπτες καὶ πονηρὲς σελίδες, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐκτείνονται καὶ στὶς ἐκ πρώτης ὄψεως ἀθῶες ἢ καλὲς σελίδες, ἀκόμα καὶ τὶς λεγόμενες ἐκκλησιαστικὲς. Μάλιστα οἱ σελίδες αὐτές, ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶναι ἀθῶες καὶ πολλὰς φορὲς συντηροῦνται μὲ ἐθελοντικὴ ἐργασία, δὲν λαμβάνουν αὐστηρὰ μέτρα ἐλέγχων, ἀσφάλειας καὶ προστασίας, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ εἶναι εὐάλωτες σὲ ἐπιθέσεις τρίτων.

Πρόσφατα κάποιος ἱερωμένος ἐπικοινωνῆσε μαζί μου πανικόβλητος· ἐνῶ ἐπισκεπτόταν τακτικὰ τὴν ιστοσελίδα μιᾶς ὀρθόδοξης ἐκκλησίας, ξαφνικὰ ἡ ιστοσελίδα αὐτὴ μετατράπηκε σὲ πορνογραφικὴ σελίδα. Ἕνας ἄλλος ἱερέας, ποὺ παρακολουθοῦσε συχνὰ ὁμιλίες στὸ διαδίκτυο, ἐπιλέγοντας ἀπὸ ἕνα κατάλογο ὁμιλιῶν ἐνὸς διακεκριμένου θεολόγου, ξαφνικὰ, ἀντὶ τῆς ἀναμενόμενης ὁμιλίας, ὁ ὑπολογιστὴς του ἄρχισε νὰ προβάλλει πορνογραφικὴ ταινία. Ἀκόμα καὶ ἡ ιστοσελίδα τῆς ἐκκλησίας τῆς Κύπρου ἔπεσε θῦμα ἀπανωτῶν κτυπημάτων ἀπὸ Τούρκους Χάκερ (= ἄτομα ποὺ σπάνε τοὺς κωδικούς καὶ ἀλλάζουν παράνομα τὸ περιεχόμενο μιᾶς ιστοσελίδας), οἱ ὁποῖοι ἔβαλαν τὴν τουρκικὴ σημαία στὴν ἀρχικὴ τῆς σελίδα. Παρόμοια γεγονότα ἔγιναν καὶ σὲ ιστοσελίδες ἄλλων Μητροπόλεων, τόσο τῆς Κύπρου, ὅσο καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Τὸν τελευταῖο καιρὸ πολλοὶ ἀνύποπτοι χρηστὲς τοῦ διαδικτύου βρίσκονται ξαφνικὰ στὴ δυσάρεστη θέση νὰ μὴν μποροῦν νὰ χρησιμοποιοῦν τὸν ὑπολογιστὴ τους λόγω τῆς συνεχοῦς ἀνάδυσης ἀπειλητικῶν καὶ ἐκβιαστικῶν παραθύρων ποὺ τοὺς καλοῦν νὰ πληρώσουν ἕνα ποσὸ γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἐπιδιορθώσουν τὸν ὑπολογιστὴ τους,

αφού -όπως τούς λένε- έχει κάθε λογής προβλήματα, όπως π.χ. κόλλησε ιούς, παρακολουθείται, έχει χαλασμένα αρχεία κ.λπ.

Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, η πλοήγηση στο διαδίκτυο, τα chat rooms, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η ανταλλαγή μηνυμάτων άμεσου κειμένου, η συνομιλία με αγνώστους, η παρακολούθηση βίντεο ή η ακρόαση μουσικής, η συμμετοχή σε παιχνίδια, η αναζήτηση πληροφοριών, η αγορά προϊόντων, οι τραπεζικές συναλλαγές, γενικά όλες οι ευκολίες που μας παρέχει σήμερα η τεχνολογία μπορούν από μία μικρή άπροσεξία να μετατραπούν σε παγίδες που θα μας μετατρέψουν σε παγιδευμένο θήραμα, θα μας παρασύρουν ή θα μας ξεγελάσουν με αποτέλεσμα να έχουμε κόστος οικονομικό, ήθικό, πνευματικό, αλλά ακόμα και κόστος στην υγεία μας (σωματική και πνευματική).

Δεν είναι σκοπός μας να τρομοκρατήσουμε με τα παραπάνω αλλά να βοηθήσουμε και αν μπορούσαμε να πείσουμε ότι ο καλύτερος τρόπος αντιμετώπισης των κινδύνων αυτών είναι η συνεχής ενημέρωση και η έγρηγορη για την ύπαρξη των κινδύνων αυτών. Τόσο η άποψη ότι δεν υπάρχουν οι κίνδυνοι αυτοί, όσο και εκείνη που λέει ότι επειδή δεν μπορείς να γλιτώσεις καλύτερα να μην χρησιμοποιείς εσύ ή τα παιδιά σου το διαδίκτυο οδηγούν στο ίδιο αποτέλεσμα, δημιουργούν δηλαδή ανθρώπους που εύκολα μπορούν να μετατραπούν σε παγιδευμένο θήραμα έπιτηδειών.

Με τὰ ὅσα ἀκολουθοῦν θὰ προσπαθήσουμε νὰ δείξουμε τόσο τρόπους πὸν χρησιμοποιοῦνται γιὰ παγίδευση, ὅσο καὶ τρόπους γιὰ ἀποφυγὴ τῆς εὐκόλης παγίδευσης, καθὼς καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ πεδία στὰ ὁποῖα ἐξαπλώνονται οἱ κίνδυνοι σήμερα. Σίγουρα δὲν μπορούμε νὰ ἔχουμε ἓνα ὀλοκληρωμένο κατάλογο, μιὰ καὶ καθημερινὰ ἀνακαλύπτονται νέες παγίδες πὸν πραγματικὰ ἐκπλήττουν γιὰ τὴν εὐφυΐα καὶ τὴν εὐρηματικότητα τῶν κατασκευαστῶν τους. Τὸ σημαντικό βέβαια εἶναι νὰ ἐξοικειωθοῦμε μὲ τὴν ιδέα ὅτι πρέπει πάντα καὶ μὲ ὅλα νὰ εἴμαστε προσεκτικοί¹.

Μέχρι πρότινος λέγαμε ὅτι ὅλοι θεωροῦνται ἀθῶοι μέχρι νὰ ἀποδειχτεῖ ἢ ἐνοχῆ τους. Σήμερα πρέπει νὰ λέμε ὅτι ὅλοι εἶναι πιθανοὶ ἐνοχοὶ ἀκόμα καὶ ἂν παρουσιάζονται ἐντελῶς ἀθῶοι. Ἡ εὐκολία ἐπικοινωνίας τοῦ καθενός μας, μέσῳ τοῦ διαδικτύου, μὲ τὸ κάθε σημεῖο τοῦ πλανῆτη, ὀδηγεῖ σὲ παρόμοια συμπεράσματα μιὰ καὶ -παρόλο πὸν πιθανὸν ἢ κακία νὰ μὴν ἀυξήθηκε σημαντικὰ στὸν κόσμο- ἐντούτοις ὁ καθένας μας μπορεῖ νὰ ἔχει πολὺ συχνότερες ἐπαφές καὶ μὲ πολὺ περισσοτέρους. Σὰν ἀποτέλεσμα εἶναι πλέον πολὺ πιδὸ πιθανὴ μιὰ ἐπικοινωνία πὸν κρύβει παγίδες, καὶ ἄρα ἐπιβάλλεται πολὺ περισσότερη προσοχή.

ΚΑΚΟΒΟΥΛΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ὁ πιδὸ γνωστὸς κίνδυνος στὸ διαδίκτυο (ἴσως καὶ ὁ πρῶτος πὸν ἐμφανίστηκε στοὺς ὑπολογιστές) εἶναι αὐτὸς τῶν ἰῶν (virus). Οἱ ἰοὶ βέβαια ἐμφανίστηκαν πολὺ πρὶν ἐξαπλωθεῖ στὸν κόσμο τὸ διαδίκτυο καὶ μεταδίδονταν ἀρχικὰ ἀπὸ τὸν ἓνα ὑπολογιστὴ στὸν ἄλλο μέσῳ τῶν δισκετῶν. Ἡ ἐξέλιξη τῆς μορφῆς αὐτῆς κινδύνου γιὰ τοὺς ὑπο-

1. Ἄς προσέξουμε τὸν στίχο ἐνὸς τραγουδιοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι πολὺ εὐστοχος: *«Βρῆκα ζωὴ στὰ μαῦρα τὰ μεσάνυχτα. Δὲν εἶχα τύχη, εἶχα τὰ μάτια μου ὀρθάνοιχτα»*. Ἀσχέτως τοῦ ὅτι ὁ στίχος ἀναφέρεται σὲ ἐντελῶς διαφορετικὲς καταστάσεις, ὅμως, μπορούμε νὰ τὸν χρησιμοποιήσουμε γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε ὅτι κανένας μας δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ξέρει ὅλα, εἰδικότερα στὸ χασοτικὸ περιβάλλον τοῦ διαδικτύου. Πρέπει νὰ καταλάβουμε ὅτι ὅλοι ἔχουμε *«μαῦρα μεσάνυχτα»* στὸ θέμα αὐτὸ καὶ γι' αὐτὸ τὰ μάτια μας πρέπει νὰ τὰ ἔχουμε πάντα ὀρθάνοιχτα.

λογιστές έχει οδηγήσει σήμερα στην ύπαρξη εκατοντάδων χιλιάδων μορφών. Αναλόγως της μορφής του κινδύνου ή του τρόπου μετάδοσης κατατάσσονται σήμερα σε πολλές κατηγορίες, όπου το κοινό χαρακτηριστικό τους είναι ή εγκατάστασή τους στον υπολογιστή μας χωρίς προηγούμενη έγκρισή μας και πολλές φορές εν αγνοία μας.

Έχουμε λοιπόν σήμερα τα προγράμματα που με ένα όνομα τα λέμε **malware** (**malicious** + **software** = κακόβουλο, κακοπροαίρετο πρόγραμμα):

Ίοι (computer viruses): είναι προγράμματα υπολογιστή, τα οποία επικολλώνται σε άλλα προγράμματα, αντιγράφοντας τον έαυτό τους, χωρίς την έγκριση και τις περισσότερες φορές χωρίς να γνωρίζει καν την ύπαρξή τους ο χρήστης. Η καθημερινή χρήση των μολυσμένων προγραμμάτων από τον χρήστη οδηγεί σε συνεχή επιμόλυνση όλο και περισσότερων αρχείων, με αποτέλεσμα τη διάδοση του ιού σε όλα τα αρχεία του υπολογιστή. Στη συνέχεια είτε μέσω του διαδικτύου, του τοπικού δικτύου, είτε με χρήση δισκέτας, CD, USB, δίσκου κ.λπ., μεταδίδεται σε άλλους χρήστες που καθημερινά ανταλλάζουν αρχεία και έρχονται σε επαφή με τον μολυσμένο υπολογιστή. Τα προγράμματα αυτά μπορεί να προκαλούν διάφορες επιπλοκές στη λειτουργία του μολυσμένου υπολογιστή. Μπορεί π.χ. να διαγράψουν αρχεία του χρήστη, να διαγράψουν αρχεία του συστήματος, να καταστρέψουν ακόμα και το υλικό του υπολογιστή. Βέβαια πολλοί ιοί μπορεί απλά να στέλλουν κάποιες πληροφορίες στον δημιουργό τους, ή να δίνουν διάφορα μηνύματα στον χρήστη, να προβάλλουν εικόνες, να παίζουν μουσική ή βίντεο. Ακόμα και ο πιο ακίνδυνος ιός μπορεί να δημιουργήσει τεράστια προβλήματα στην καλή λειτουργία του μολυσμένου υπολογιστή, όπως κατάληψη μεγάλου μέρους της μνήμης του ή μεγάλη καθυστέρηση στη λειτουργία του.

Worms (σκουλίκια): είναι προγράμματα που εγκαθίστανται στον υπολογιστή μας μέσω του δικτύου (τοπικού ή διαδικτύου) και μπορεί να δημιουργήσουν προβλήματα παρόμοια με τους ιούς. Επιπλέον βέβαια, ο τρόπος μετάδοσής τους δημιουργεί προβλήματα και στην ταχύτητα επικοινωνίας του δικτύου. Η ύπαρξή του, βέβαια δεν στηρίζεται στην επιμόλυνση αρχείων, όπως οι ιοί, όμως για την απρόσκοπτη

λειτουργία τους τροποποιούν άρχεϊα τοῦ συστήματος στὸν μολυσμένο ὑπολογιστή. Πολλὲς φορὲς ὁ σκοπὸς τους εἶναι ἡ δημιουργία προβλήματος στὶς ἐπικοινωνίες, μὲ τὴ συνεχῆ μετάδοσή τους, μὲ ἀποστολὴ ἀπὸ τὸν ἓνα ὑπολογιστὴ στὸν ἄλλο, ἀλλὰ συχνὰ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τὸν δημιουργό τους γιὰ νὰ θέσει ὑπὸ τὸν ἔλεγχό του τὸν ὑπολογιστὴ τοῦ χρήστη καὶ νὰ τὸν χρησιμοποιήσει γιὰ δικούς του σκοπούς (συχνὰ γιὰ ἀποστολὴ διαφημιστικῶν ἢ ἄλλων μηνυμάτων, κυρίως μέσῳ ἠλεκτρονικοῦ ταχυδρομείου). Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ worms ποὺ οἱ δημιουργοὶ τους ἐπικαλοῦνται καλὲς προθέσεις, ὅπως π.χ. τὴν αυτόματη ἀπόκτηση τῶν ἐνημερώσεων γιὰ κάποια προγράμματα ἢ καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ λειτουργικὸ σύστημα, τὴν ἔρευνα γιὰ τὴν εὐκολία διάδοσης τέτοιων προγραμμάτων ἢ τὴ μελέτη τῶν ἐπιπτώσεων ποὺ ἔχει αὐτὴ ἢ διάδοση στὴν ταχύτητα τοῦ δικτύου. Ὅλα αὐτὰ ὅμως, ἐφόσον δὲν γίνονται μὲ τὴν ἔγκριση τοῦ χρήστη, προκαλοῦν τὰ ἴδια προβλήματα ποὺ προκαλοῦν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα malware προγράμματα.

Trojan horse (Τρωικὸς ἢ Δούρειος ἵππος): εἶναι καὶ αὐτὰ προγράμματα τὰ ὁποῖα ἐγκαθίστανται στὸν ὑπολογιστὴ μας, συχνὰ μὲ τὴ θέληση τοῦ χρήστη, προκειμένου νὰ προσφέρει μία ἐπιθυμητὴ λειτουργία. Παρόλα αὐτά, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ χρήστη, τὸ πρόγραμμα προβαίνει καὶ σὲ ἓνα πλῆθος ἄλλων κακόβουλων ἐνεργειῶν στὸν ὑπολογιστὴ. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος ποὺ πῆρε τὸ ὄνομα αὐτό (Trojan horse -Τρωικὸς ἢ Δούρειος ἵππος), θυμίζοντας τὸν τρόπο ποὺ οἱ Ἕλληνες ἄλωσαν τὴν Τροία. Γιὰ παράδειγμα, κάτι ποὺ συμβαίνει συχνὰ, εἶναι ἡ δωρεὰν ἀποστολὴ ἑνὸς προγράμματος ἢ ἑνὸς ἐντυπωσιακοῦ screen saver (= πρόγραμμα προφύλαξης ὀθόνης), τὸ ὁποῖο ὅμως, ὅταν χρησιμοποιεῖται, ἀρχίζει, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προφανῆ χρῆση του (προφύλαξη ὀθόνης), νὰ προβαίνει σὲ διάφορες ἄλλες κακόβουλες ἐνέργειες. Τέτοιες ἐνέργειες μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἀπενεργοποίηση προστατευτικῶν προγραμμάτων, ἢ ἀποστολὴ ἢ ἡ λήψη ἀρχείων ἀπὸ τὸ διαδίκτυο, ἢ διαγραφὴ ἢ ἡ κωδικοποίηση ἀρχείων τοῦ ὑπολογιστῆ, ὥστε νὰ ἀπαιτεῖται ἡ ὑπαρξὴ του γιὰ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ χρῆση τους, ἢ μετατροπὴ τοῦ ὑπολογιστῆ σὲ ὑποχείριο τῶν δημιουργῶν του, ἢ ἀποστολὴ πορνογραφικοῦ ὑλικοῦ, κ.λπ.

(συνεχίζεται)

